Tallinna Teataja

Ilmub iga päew.

Toimetus ja kontor
Suurel turul, raekoja ees 16.
Toimetuse telefon 724. Postkast 88.
Kirjade adress: Ревель, „Tallinna Teataja". Telegrammide adress: Ревель, Teataja.
Peatoimetaja cand. jur. K. Päts'i kõnetunnid kella 12—1 l.
Trükikoda Vrokusmäel nr. 1. Trükik. telef. 490.

„Tallinna Teatajat" wõib tellida iga päewast peale, kuid nii, et tellimine ühe kuu wiimase päewaga lõpeb: Pooliku kuu numbrite hinnaks arwatakse 2 k.; peale selle 10 kop. postiraha. Adressi muutmine 10 kop., wana adress ehk selle nummer tulewad üles anda.

Hinnata kaasanded
„Jutulisa", ilmub iga päew.
„Külaline", pildilisa, üks kord nädalas.
Adresskalender, seinakalender ja raudtee- ning laewasõidu plaan.
„Õigus", õigusteadline kuukiri, iga kahe kuu tagant.
50-kop. juurdemaksu eest arstiteadline kuukiri „Terwis", mis Eestimaa Arstideseltsi kulul ilmub.
50-kop. juurdemaksu eest Eestimaa Põllumeeste Keskseltsi poolt wäljaantaw ajakiri „Talu".
Aiatöö-õperaamat, 1 rbl. 50 kop. eest.
Terwishoiuraamat, 50 kop. eest.
Toalilled, 50 kop. eest.

„Tallinna-Teataja" tellimise hind

	Postiga:	Postita:
12 kuu peale	6.— kop.	5.— kop.
11 „ „	5.60 „	4.60 „
10 „ „	5.15 „	4.30 „
9 „ „	4.70 „	3.80 „
8 „ „	4.20 „	3.30 „
7 „ „	3.70 „	3.10 „
6 „ „	3.10 „	2.70 „
5 „ „	2.75 „	2.30 „
4 „ „	2.25 „	1.85 „
3 „ „	1.65 „	1.40 „
2 „ „	1.20 „	1.— „
1 „ „	—.60 „	—.50 „

Wäljamaale: aastas 11 rubla, poolest aastas 5.70 kop., weerand aastas 3 r.
Üksik nummer 3 kop.

Lühemaid kirjatöösid (alla 1 kirjutuspoogna), mis tarwitamata jääwad, toimetus alal ei hoia. Suuremad kirjatööd saadetakse ainult siis tagasi, kui selleks margid juurde on lisatud. Saadetawatel kirjatöödel peab saatja täielik nimi ja adress all olema.

Nr. 217 (1380). **Kesknädalal 24. (7.) septembril 1914. a.** **V aastakäik.**

Sõjamehed tellige omale kõik **„Sõjamehe sõnastik."** Hind 30 kop.
Irkutski polgu kapteni Pitka kokku seatud. Wäga tarwilik käsiraamat Eesti soldatitele. Eestikeelsed nimetused ja seletused kõigi kroonuteenistuses ettetulewate ja tarwitawate Wene keelsete asja nimede ja ja käskude kohta.
6874 G. Pihlaka kirjastus Tallinnas.

Riigitruudus summades.

Praegusel ajal awaldawad mõned suuremad Wene lehed Balti aadeli kohta õigalasi kirjeldusi ja wõlgustawad selle seisuse tegusid, ära näidates, et Balti aadel riigitoena siin ikka ainult omakasu on püüdnud. Saksa moonakate koloniseerimine, walitsejate ja metsaülemate pidamine, kes Saksa tagawarawäe ohwitserid olid, esitawad jällegi meie aadeli kõiksakslise kaldumusi. Seda teewad mõisnikud, need riigitoed, kes igal wõimalusel ja juhtumisel maa pärisrahwast, eestlasi ja lätlasi, walmis on riigist lahkulöömise püüetes süüdistama ja mässumeelseks tembeldama.

Nagu öeldud, hakkab wiimasel ajal Wene ajakirjandus, „Nowoje Wremja'ga" eesotsas, nende tegusid arwustama ning nüüd ruttawad nad oma healekandjas, „Petrograder Zeitung'is", ära näitama, kui riigitruud nad on.

Muu seas ütleb tähendatud leht, et Balti parunid suuri ohwrid sõja wajadusteks on toonud. Augustikuu lõpupäewadeni olla Eestimaal Saksa olluse poolt 67.000 rbl. rahas Punase Risti heaks ohwerdatud. Nad olla mitmed haigemajad awanud, wõi nende jaoks ruumid annud, nagu Mustapeade ja Mõisnikkude klubid, Saksa käsitööliste selts, Eestimaa ämmaemandate õpeasutus, Mereküla parun Tiesenhausen, Kostiwere von Dehn, Uuemõisa parun Uexküll, Wolkmann Nõmmel jne. Rüütelkond annetanud 17.000 rbl., wabrikutes anda Saksa ollus oma palkadest teatud protsendi. Olla hulk pesu ja arstiabinõusid annetatud. Kawatsetawat lasteaeda tegewasse wäeteenistusesse kutsutud isade laste heaks awada jne. — Kõike kokku wõttes olla aadel ja Saksa ollus üle 300.000 rbl. kokku pannud ja see olla summa, mis igatahes nende riigitruudust kroonida tohiks.

Meie arwates on aga jõukal Baltimaa Saksa ollusel otse lapsik nendest summadest juttu teha. Sest kes pole mitte oma piskust ohwerdanud, kuid hooplema ei tihka sellega keegi hakata.

Aadel näib unustawat, et 300-tuhandeline summa nagu tilk merde nende summade kõrwal on, mis ta ise walitsuselt on saanud. Unustanud näikse ta olewat, et 10 miljoni omal ajal kõrtsiõiguse eest saadi. Punaste aastate järele said mitmed mõisnikud walitsuselt suuri summasid laenuks. Nad ei tasunud aga neid summasid ega ka nende summade protsenta ja walitsus kinkis neile laenu ühes protsentidega.

Ei teeks waewa, kui naabritele wõrdluseks neid summasid meelde tuletame:

Laenuks antud summade ja nende summade protsentidega said järgmised mõisnikud walitsuselt kinki:

von Barlöwen, Adilast	17.769	rbl.	93	kop.
Reinhold von Wetter-Rosenthal, Härglast	8.278	„	88	„
Caecilie von Wetter-Rosenthal, Pirgust	2.643	„	51	„
Ewald von Wetter-Rosenthal, Päädewalt	5.288	„	66	„
Ewald von Wetter-Rosenthal, Orgitalt	12.058	„	16	„
Ernst von Wetter-Rosenthal, Sipalt	10.004	„	80	„
von Wistinghausen, Söttkülast	11.846	„	60	„
Parun Wrangel, Tohisolt	11.106	„	20	„
von Gloy, Paasikult	9.079	„	64	„
von Hunnius, Habajalt	12.152	„	77	„
von Hunnius, Saumetsalt	1.017	„	72	„
Parun Girard-de-Soucanton, Waltust	5.381	„	41	„
von Lueder, Järlepast	9.836	„	92	„
von Lueder, Mõisamaalt	27.232	„	53	„
von Mohrenschildt, Soonistelt	10.975	„	42	„
Parun Pilar von Pilchau, Walgust	28.558	„	80	„
von Ramm, Salutaguselt	22.212	„	39	„
Parun Rausch von Traubenberg, Lokutalt	3.981	„	08	„
von Rennenkampf, Paenkülast ja Kuiwastelt	22.212	„	39	„
Parun Taube, Laupalt	18.498	„	54	„
krahw Tiesenhausen, Selilt	19.252	„	21	„
Parun Ungern-Sternberg, Aruwallast	33.000	„	—	„
Parun Fersen, Keawalt	15.654	„	45	„
Parun Fersen, Tammikult	14.443	„	63	„
Parun Stackelberg, Haljawalt	18.882	„	16	„
Parun Stackelberg, Hõredalt	5.587	„	48	„
Parun Stackelberg, Kiwiloost	16.923	„	74	„

Nii said mõisnikud Wene riigilt kingitud summa, mis nagu weidi suurem tahab olla, kui nende sõja ajal annetatud summad — terwe neile kingitud summa on 369.880 rbl. suur. Sellepärast ei pruugiks nad praegu mitte oma annetusi meelde tuletama hakata — esiteks juba sellepärast, et nad miljonid ja sadasid tuhandeid rublasid walitsuse poolt on saanud ja teiseks sellepärast, et praegu terwe riik ohwrid toob.

Annetusi teha ja siis nendega kiidelda, on meie arwates kohatu, pealegi praegusel tähtsal silmapilgul. Kui juba keegi Wene riigi käest rohkem on saanud, kui selleks wähegi mõjuwaid põhjusi oleks olnud, siis on seda Balti Saksa ollus saanud. Wene riigi kassa on neid alati nii lahkelt ja mitmekülgselt toetanud, et üks kuulus Wene sõjaülem, kui ta käest küsiti, mis ta oma wägitöö eest tasuks soowiks, palus ennast „sakslaseks tõsta". M.

Mõtted ajamärkide üle.

„Paberilipakad". Niisuguse nime andis Saksa ajakirjandus rahwuswahelistele lepingutele.

Belgia erapooletuse rikkumine, seega Saksamaa enese poolt allakirjutatud lepingu tühjakspidamine, ja terwe rida muid tegusid tunnistawad, et Saksamaa rahwuswahelisi lepinguid tõeste lipakateks peab.

„Paberilipakas". Uus lööksõna. Esimesel silmapilgul paistab, nagu tähendaks ta wäga õieti, mis üks leping on — tükk paberit, kiri peal ja nimed all. Paberilipakas. Pista tikuga tuli otsa — jääb näputäis tuhka järele.

„Paberilipakas!" naerab Saksamaa. Ta teab, et niisugune paberiraasuke midagi selle jõu ees ei ole, mis seal koguneb, kuhu miljonid sõjariistus mehed ritta astuwad ja rasked suurtükid üles seawad. „Trah! Trah!" — purud on paksud terassoomusest seinad ja rauabetonist wõlwid. Mis kaitset annab seal tükike paberit, allkirjad peal? Paberilipakas. Esimene Saksa soldat tallab ta jalaga porisse ja läheb edasi, et tappa, põletada, wägistada, neiudel rindasid ära lõigata. „Trah! trah!" müriseb Zeppelini pomm ja hospidalite seinad langewad. Mis on üks Punase Risti lipp? Tükk walget riiet, punane rist peale trükitud. Riidelipakas — Zeppelini silmis. Ega see lipuke pommi eest ei kaitse, kui laskjad teda pühaks ei pea.

Maailmas on wäga palju asju, mis iseenesest „lipakad" on. Saksa ajakirjandus ja diplomatia ei ole midagi uut üles leidnud kui nad „lipakatest" räägiwad. Nad on ainult awaldanud, mis nad ise wäärt on. Oma mõistuse terawusestki ei ole nad näitust annud, sest nad ei ole asja lõpuni mõelnud, sinna maani, mis siis tuleb, kui kõik lepingud, kõik sümbolid ainult „lipakad" on.

Ütleme sakslastega ühes, et kõik lepingud ainult lipakad on. Kui niisugusel korral weel lepingut tehakse, siis ainult selleks, et teist nina pidi weada. Täna tehakse leping, homme naerdakse sellele näkku, kes nii leplik oli ja lepingu sisse uskus: Halp wana aja inimene, kes paberilipakast, millel allkirjad peal, kõitwaks kohuseks peab!

Wõtame selle Saksamaa waate omaks ja küsime siis:

Warem wõi hiljem palub Saksamaa rahu. Kudawiisi temaga siis rahu teha? Kuhu neid tingimisi kirjutada? Mille peale, mis asjaga seda lepingut kirjutada, et see paberilipakas ei oleks ja Saksamaa seda makswaks peaks? Kas peame niisugused kiwilauad muretsema, kuhu wanast kord käsud kirjutati, wõi peame Kruppi wabrikus terastahwlid walama, mille kirjasid pomm ei suuda häwitada?

Wäga halbi mõtte juurde on Saksa mehed ja lehed jõudnud, kui nad uskuma hakkasid, et lepingud muud ei ole kui paberilipakad, suurtükid, kuulipildujad ja Zeppelinid aga kõik on ja nende abil igapäew wara kaupa wõib rikkuda ning uusi tingimisi teisele ette kirjutada.

Kes teiste hulgas elada tahab, see peab ikka teadma, et meest sõnast peetakse ja hullul härjal rõngas ninast läbi aetakse.

Oma lepinguid paberilipakateks tunnistades on Saksamaa enese hullu härja seisukohale seadnud. Selle järele käiakse muidugi temaga ümber, kuni talle walu selgeks teeb, et lepingud paljad paberilipakad ei ole.

*

On mitmel puhul küsitud, kuhu Saksa Wilhelm panna, kas Kuradi saarele saata wõi Siberisse läkitada.

Tõendatakse, et sakslased sõjawangisid, kes neil wäga haruldased asjad on, raha eest näitawad.

Mis oleks, kui Wilhelmit nii näidata ja raha, mis sisse tuleb, nende heaks anda, kes praeguses sõjas wigaseks jääwad?

*

Huwitaw oleks teada, kas meie kirikutes ikka weel raha korjatakse, mis Leipzigi kaudu selleks läheb, et paganaid ümber pöörda?

*

Kudas selle „paganate ümber pöörmisega" lugu on, kui sakslased ta oma hoolde wõtawad, wõib juba sakslaste tegude järele, mis praeguses sõjas korda saadetud, ette kujutada. Olgu siiski, et kord selle asja juures oleme, paar näitust, mis Saksa oma allikate järele toome.

Dr. Wallentini päewaraamatus, mis „Neue deutsche Rundschau, Freie Bühne" 1894. a. aprillikuu numbris ilmus, öeldakse muu seas: 13. 3. 93. Ma kuulen huwitawaid asju Bakoko mässust. Herra assessor Weblau, kes sõjawäe jagu juhatas, on külade mahapõletamisel käskinud ka mõnedel wanadel naistel kaelad maha lõigata. Mehi ei saanud ta wangi wõtta. 12—15 wangi, enamaste wanad naised, raugad ja lapsed, wiidi siiski, kuna neid pekseti ja piinati, wangi. Kolm neist on masti all, kus otsas Saksa riigilipp lehwis, nälga ära surra lastud.

17. 3. 93. Assessor Wehlau juhatusel ettewõetud „Bakoko sõjast" kuulen täna jälle üksikuid asju. Seal on tõeste midagi jälki tehtud. Wangisid on päewad otsa põletawa kuumuse käes laewa peal niiwiisi kinniseotult hoitud, et ussid paistetanud ja werisesse ihusse tekkisid. Kui siis waesed wangid juba suuremas olid, lasti nad lihtsalt nagu metsloomad maha.

31. 3. 93. Minu haiguse ajal on assessor Wehlau uuelt sõjakäigult tagasi tulnud. Wangisid ei ole ta kaasa toonud. Et nad — nii ütles ta söögi ajal — siin ometi kõik ära sureksid, siis lasknud ta nad laewa peal surnuks lüüa (sõna-sõnalt: „laskſin neile paar kopsu pähe anda"). Siis jutustas ta edasi: Soldatid, iseäranis üks, oskas suurepäraliselt waenlastel nahka üle pea ära tõmmata. Lõua alla tehti noaga wäike lõige, siis hakati hammastega äärest kinni ja nahk tuli üle näo ja pea ära.

18. 8. 93. Õhtul on asetäitja kuberner Leist wangimajast kolm naist tuua lasknud (kassawalitseja Hering ütles mulle selsamal õhtul) ja need öö otsa oma juures pidanud, nende seas ka Ekwa Belli ilusa tütre Ngombe. Järgmisel hommikul on naised wangimajasse tagasi saadetud. Ngombile anti 5 marka kingiks...

Paul Rohrbach, kes 1903—1906 asumisekomissar Saksa Lõuna-lääne-Afrikas oli, tõendab oma raamatus „Saksa asumaade majandus", et hererod, kes wälja ilmusid, sest et neile lubadus anti, et neid ei trahwita, siiski maha lasti. Kongo riigis oli sellesama raamatu kirjutaja tõenduse järele weel 1907. a. endist wiisi mooduks käsi ära raiuda ja külasid maha põletada, kui mustad elanikud nõutud jagu kautschukki ei toonud.

Niisugusest Saksa kultura kandmisest „waeste ja paganate sekka" wõiks lõpmata näitusi tuua.

Kui kulturakandjate teod wäga tähelepanemist äratasid ja hukkamõistmist leidsid, siis tehti weel nii, et süüdlane kohtu ette kutsuti. See oli aga awalik kometimäng. Eelnimetatud herra Wehlau oli näit. 7. jaan. 1896 kohtu ees. Kudas teda trahwiti? Mõisteti 500 marka trahwi maksma ja teise koha peale, niisama kõrgesse ametisse.

*

Meie räägime wahel meie aja kulturast, inimsusest ja sarnastest asjadest, aga kui seda waatama hakata, missugusid asju meie ajal weel tehakse ja missugune meie aja inimene alles on, siis tuleb lootuseta olek peale. Mitu aastasada, mitu aastatuhandet läheb weel mööda, enne kui inimene inimeseks muutub?

Kohtukoda.

Tunnimees süüpingil. Pihkwa kubermangu Wõschgorodetski walla 27-aastast talupoega Wassili Aleksandri p. Aleksandrowit süüdistati selles, et ta Narwa linna politsei juures olewas arestimajas noorema tunnimehena ametis olles möödaläinud aasta 9. septembril oma ametipiirist sellega üle astus, et ta nr. 8 olewast wangikambrist kolm wangi korraga koridori laskis ja ise wahituppa läks. Kaks wangi — August Wäike ja Fedor Andrejew tarwitasid seda juhtumist ning põgenesid ära. Aleksandrow mõisteti seitsmeks päewaks politseiaresti.

Kaitsja süüdistajaks. Sarnane iseäralik juhtumine, kus kaebealuse kaitsja oma kaitsealust süüdistama hakkas, oli 12. sept. Wiljandis Riia ringkonnakohtu ees. Juhtumine on seda iseäralikum, et kaitsja ennekuulmata honorari sai. Asjalugu oli järgmine:

Anna Rahat süüdistati surnult sündinud lapse surnukeha warjamises. Kaebealune tunnistas ennast süüdlaseks. Milleks weel kaitsjat waja oli, see jäi arusaamataks ka kohtule. Kui aga „господину въ очкахъ", eraadwokat Aleksinskile kaitseks sõna anti, siis tuli see ootamatus awalikuks. Aleksinski hakkas surnukeha warjamise asemel tahtmatalt häba tegemise tagajärjel suremisest kõnelema ja palub oma kaitsealusele selle paragrafi järele karistust määrata, s. o. kõneleb süüst, milles kaebealust ei süüdistatagi ja mis palju suurema karistuse määrab, sest siin on tegu tapmisega.

Kohus jättis kaitsja palwe suure trahwimääramiseks tähelepanemata ja mõistis kaebealuse kolmeks kuuks politseiaresti, tähendades, et sellepärast nii suur trahw määrati — teine sarnase süü kaebealune sai 7 päewa aresti, — et kaitsja trahwi suurendamist nõudnud.

Sarnane erakorraline nähtus huwitas prokuröri ja päris peale kohut A. Rahalt järele, kui palju see adw. Aleksinskile maksnud. Wastus üllatas, sest tüdruk on 75 rbl. algupäraliselele kaitsjale maksnud. Selle raha laskis prokurör adwokati jalamaid tüdrukule tagasi tuua.

*

Ringkonnakohus Narwas.

Wiies kohtupäew, 19. septembril.

M. Murdwargus wagunis. Käesolewa aasta 28. jaanuaril olid 22-aastane Wiljandi kreisi Pajusi walla talupoeg Woldemar Jüri p. Lauks, sellesama kreisi Soosaare walla talupoeg 25-aastane Jakob Johannes Kristjani p. Kask ja keegi kolmas isik Narwas ühel kaubawagunil plommid eest ära murdnud ja siis wagunist Kreenholmi wabriku päralt olewat puuwilla 4 puuda 22 naela ligi 300 r. wäärtuses warastanud. Lauks mõisteti õiguste kaotustega üheks aastaks wangiroodu, Kask kaheksaks kuuks wangi.

Wargus kirikus. 29-aastast põlist aukodanikku Nikolai Peetri p. Kadetowi süüdistati, et ta möödaläinud aasta 5. septembril Narwas Iwani peale Snamenski kirikust, kus ta kellalööjaks oli, altari peal olewast korjandusekarbist, mis protojerei Dmitri Tschistoserdowi hoole all seisis, 12 rbl. 40 kop. raha ära oli warastanud. Peale selle oli ta selsamal öösel weel oma ametiwenna, teise kirikuteenija, Gabriel Jekimowi ja tema naise järelt kingad ja kaks palitut ligi 40 rbl. wäärtuses ära warastanud. Ta mõisteti iseäraliste õiguste kaotustega 9 kuuks wangi.

Õnnelik peasmine.

Ljublini haigemajasse toodi Pirschno küla talupoeg Neradski, Pulawi kreisist. Ta jutustas, kudas 47 inimest õnnelikult surmast peasesid.

Peale Pirschno küla ärawõtmist wõtsid austrialased kõik täiskaswanud küla elanikud wangi ja andsid sõjawäljakohtu kätte. Neid süüdistati wenelastele abiandmises. Kinniwõetud pandi ühte küüni kinni, kuna kõrwal küünis sõjawäljakohus koos oli. Selsamal ajal hakkas Wene suurtükiwägi küla peale tuld andma. Üks schrapnell lõhkes küüni juures, kus kinniwõetud koos olid. Wahid põgenesid. Selle järele põgenesid ka talupojad küünist. Neradski nägi ära jookstes, et üks schrapnell selles küünis lõhkes, kus sõjawäljakohus istus. Neradski sai schrapnellist haawatud.

Sõda karrikaturides.

Päris kogemata juhtusid minu kätte hulk Saksa pilke- ja naljalehti, kirjutab Peter Nõis „Den'is". Nende kõrwal oli kuhi Wene naljalehtesid ja ajalehtede kaasandeid karrikaturidega. Paljud olid neist seda laadi, mis uulitsa jaoks olid walmistatud. Kuid üleüldiselt peab tähendama, et Wene pilkelehtedes ja naljalehtedes ei olnud Saksa rahwa kohta mitte midagi mõnitawat, haawawat. Sakslane toodakse seal kui Wilhelm II tööriist ette, kes wastu oma tahtmist hädasse on sattunud. Ta on heasüdamline, kuid rumal. Ainult Wilhelmile antakse pinna peale. Terwelt 270 karrikaturi on temale pühendatud, kui süüdlasele, kes sõja wälja kutsunud, mitte aga Saksa rahwale. Niisama ei hirwitata karrikaturides ka Saksamaa üle mitte, tema rahwuslise lipu üle jne. Terwe wihawaen on Wilhelmi wastu sihitud. Tugew kasak annab rihmaga Wilhemile sinna koha peale, kust jalad algawad. Wene karu raputab puud, kuhu Wilhelm otsa roninud. Teda saadetakse „kroonu kulul" Helena saare peale. Terwe rida karrikaturisid kujutawad Wilhelmi Napoleoni moodi riides, kuid katkise kuuega ja pükstega. Ehk jällegi: Wilhelm töreleb oma naisega sellepärast, et see talle ainult wiis poega sünnitanud, sest ühest tuleb puudus, kes Italia trooni peale astuks.

Niisugused on need karrikaturid, mis Wilhelmi kohta käiwad. Kuid ka nendeski ei ole mitte midagi mõnitawat ega haawawat, waid seletused karrikaturide all on ilmasüüta nali ja enam-wähem trahwiw pilge.

Franz-Josephi on karrikaturistid ainult kui Wilhelmi warju kujutanud. Nad ei ole wanakest haawata tahtnud, et teda liig rumalana pildi peale maalida. Nad on ka selles taktitunnet awaldanud.

Iseäranis head on mõned karrikaturid, kus tüütaw Wilhelm ja wilets Franz-Joseph puuduwad. Näituseks karrikatur: „Europa 1914. aastal". Kõige ees sammub rammus sakslane, püssitikk õlal. Tema järele tuleb Wene sõjamees, siis Austria ohwitser, rewolwer käes. Nõnda sammuwad Europa, Amerika ja Aasia rahwad üksteise järele kuni hambuni sõjariistus ja üksteist ähwardades.

Kordan, kõikides neis karrikaturides ei ole püüet märgata, et waenulikku rahwast haawata, teda mõnitada, talle walu sünnitada ja uulitsa ihadele meele järele olla.

Koguni teisiti talitawad Saksa karrikaturistid ja pilkekirjanikud oma waenlastega. Mitte ainult pilkelehtedes, waid ajalehtede ilustatud kaasannetes ilmuwad pildid ja laulud, mis metsikusest ja werejanust nõretawad. Näituseks „Berliner Illustrierte Zeitung'is" on rõemsate Saksa soldatite pildid, kes joobnud on ja „nalja pärast" endid Prantsuse ja Belgia soldatite seljast wõetud mundritesse on pannud. Neil on sigarid suus ja näod naerul. Seda pilti waadates tuleb külmawärin peale: just nagu oleksid sinu ees inimesed, kes werest joobnuks on jäänud.

Kuid waatame nüüd pilkelehtesid. Wene pilkekirjanikud ja karrikaturistid ei püüa mitte Saksamaa ja Austria rahwaid haawata, aga Saksa pilkekirjanikud on terwe oma jõu selleks kokku wõtnud, et waenulikka rahwaid hirwitada ja mõnitada. Wõtame näituseks „Berliner Tageblatt'i" kaasande „Ulk". Waremalt oli see kaasanne wäga wiisakas, aga nüüd kõlbab ta ainult alama järgu kõrtsidesse. Tema 18. septembri sõjanumbris on teise lehekülje peal laul, milles kõiki „orjasid ja metslasi" wõitlusesse sakslastega kutsutakse. Kõiki Saksamaa waenlasi nimetatakse „inimesesoo jätisteks". Wene soldatid juua õhulaewa aparatidest kõik bensini ära jne. Selle järele on wemmalwärs, kus prantslasi, inglasi ja wenelasi mitmel wiisil surmatakse.

Nõnda häwitawad Saksa nalja- ja pilkekirjanikud kõik oma waenlased ära. Sealjuures on inglased, prantslased ja wenelased — loomad, aga sakslane — inimene. Ja kõik aeg karjub see suurepäraline inimene: „Hurraa, pekske neid, pekske neid surnuks!"

On Saksa pilkelehtedes ka rohkem ilmasüüta naljasid, kuid wäga wähe. „Cherchez la femme" awaldab ühe niisuguse: „Prantsusmaal ei olewat enam mehi. Praegusel ajal sõdiwad Prantsuse sõjawäes naisterahwad. On selgeks tehtud, et meie soldatid Prantsuse kuulikastidest ja bagashiwagunitest rohkeste peent ja toredat naisterahwa pesu leidsid." „Terawmeelsed" Saksa kirjanikud ei aimagi, et harilik lugeja aimab, kust Saksa sõjawäed naisterahwa pesu „leidsid": eramajadest ja magasinidest, aga mitte Prantsuse kuulikastidest.

Peale selle on karrikaturisid Inglise ja Wene sõjawangide kohta. Maaslamajat ei lööda, see on juba üleüldine kõlblusemõiste kõikide rahwaste juures. Sellepärast ei ole ka mitte ainustki karrikaturi Wene pilkelehtedes wangiwõetud sakslaste kohta olnud. Koguni teisiti sünnib aga Saksa naljalehtedes.

„Lustige Blätter" awaldab kiidulaulusid Kruppi suurtükiwabrikule, kes 42-tsentimeetrilisi suurtükka walmistanud, mis waenlastest gulljaschi (Ungria toit hakitud lihast, kõwaste pipardatud ja würtsitud) walmistawad. Sellepärast nimetab naljaleht ka neid suurtükka gulljasch-haubitsateks.

Peale selle on samas lehes weel pilt, kudas Magiari ratsanik ühe „Doni-äärse koera" ära tapab. Üks suur ja tugew Saksa soldat tassib poolhalasti ja hirmunud naisterahwast, mis Prantsusmaad kujutab. Eemal on surija Wene soldat ja haawadest langew Inglise soldat. „Marianne" (Prantsusmaa) karjub: „Appi, John! Appi, Iwan!" Sakslane wastab: „Pea suu, libu, meie wõtsime su armukesed juba kinni."

Tarwis on ainult seda pilti waadata, et kohe aru saada, kes seal põlgtusetunnet äratab, kas rebitud ja kohkunud naisterahwas, wõi tugew soldat, kes teda maad mööda lohistab. Ja kui sa weel selle pildi allkirja loed, siis on selge, missugune meeletu wiha isegi Saksa naljakirjanikkudes oma waenlaste wastu leegitseb.

Ma ei hakka rohkem Saksa kirjanikkude ja kunstnikkude terawmeelsuse wilja ette tooma, tähendab Nõis. Lõppude lõpuks on nad kõik ühesugused ja lähewad ainult üksikutes peensustes üksteisest lahku. Igal pool on weri, rewolwrid, suurtükid — täielik werine hullumeelsus! Ja peaasi: täielik otsekohesus. Kui inimesed mõistuse kaotawad, siis ei häbene nad oma halasti olekut. Nõnda on ka siin: Saksa naljakirjanikud on inimese wäärtuse kaotanud ja kiskjateks muutunud ja peawad kangelasteoks wangiwõetud soldati üle hirwitada, halasti naisterahwast mööda maad lohistada ja rahuliku linna waremeid kujutada, mida jumalasarnase Kruppi suurtükid ära on häwitanud.

Muidugi, kõiges selles ei ole nalja olemaski. Terawmeelsusest ei maksa rääkidagi. Kuid turg kaswatab pakkumise. Sellepärast on ka Saksamaa ajakirjad ja karrikaturid niisugused, mida turg praegu Saksamaal nõuab.

Meie karrikaturistid ja pilkekirjanikud ei leia waenlaste tapmisest iludust ja nad ei õpeta oma lugejaid:

„Peksa neid, tapa!"

Nad ei nimeta waenlasi „koerteks", „rottideks". Nad püüawad kohutawast sündmusest ainult midagi weidrat ja naljakat külge ette tuua ja hirwitawad prowintsi kangelase Wilhelmi üle. Kui palju nad waimliselt oma Saksa ametiwendadest kõrgemal seisawad, seda ei saa wõrreldagi.

Ainult ühes Wene lendkirjas olid surnukehad pildi peale joonistatud. Kuid seal ei olnud allkirja: „Peksa, torka, tapa neid koerasid!" Ei, koguni teistsuguse tundmuse äratab see pilt. Suur Saksa kull, kiiwer peas, on küüned halasti naisterahwaste surnukehadesse ajanud. Ja pildi all on kolm sõna: „Major Preisker Kalischis".

Kui see „sõjapilt" Saksa nalja- ja pilkelehtede toimetustele saata, siis, wõib olla, mahutawad nad selle oma weergudele kui Saksa terawmeelsuse eeskuju werejanulisest hullumeelsusest.

Ida-Preisimaa piiril tunigiwad Wene wäed edasi.

Jaapanlased loodawad, et Tsindao oktobri kuul langeb. — Jaapani laewastik on Marschalli saarestikus wäge maale saatnud. — Portugal algab Saksamaaga sõda? — Austrias laguneb kolera laiemale. — Amerikas tehakse suure hooga rahu heaks kihutustööd. — Prantsusmaal kestawad wõitlused edasi. —

Ülewaade.

„Russkoje Slowo" arwamise järele oli üks Saksa wäe kaotamise põhjusest Preisi piiril see, et Nemani poole tungiw wägi teiste wägedega kokkukõlas ei töötanud. „Teine Saksa wägi," kirjutab see leht, „kes põhja poolt Warssawi kallale pidi tungima, ei ole ikka weel paigaltki liikunud ja nõrgad eelwäesalgad, kes edasi katsusid tungida, löödi meie wägede poolt Mlawa juures tagasi. Pooseni ja Silesia poolt hakkasid Saksa wäed alles nädal aega pärast kindral Hindenburgi wäe Nemani poole tungimist edasi liikuma. Nende wägede liikumisest ei ole aga kindlaid teateid. Kolmandat Saksa wäge, kes Kalischi poolt tuleb ja Poseni peale toetab, juhatab nähtawaste kroonprints. Tema wäge hakati umbes 10 päewa eest Maassi kaldalt (Prantsuse piirilt) hommiku poole wedama. 16. septembriks jõudsid sakslased Lentshitsa-Noworadomski liinile (Lentshitsa on Kalischi kubermangus, wersta 80 Saksa piirist ida pool, umbes 100 wersta Warssawist lääne pool; Noworadomsk on Petrokowi kubermangus, wersta 60 Saksa piirist ida pool), 75 wersta Kalischist ida pool. Kolme päewa eest, kirjutab „Russk. Sl." 21. septembril edasi, wõtsid sakslased juba Petrokowi ja Suwalki ära, sel kombel weel wersta 35 ida poole tungides. (Sulejew on Petrokowist paarkümmend wersta lõuna-ida pool). Samal päewal lähenes waenlane Lodsile. 18. septembril wõtsid sakslased „Rogowi" jaama ära, mis 25 wersta Lodsist hommiku pool ja Warssawist läksid rongid ainult Lowitshini. 18. septembril tungisid meie wäed Rogowis ootamatalt sakslaste kallale, kes rohkeste kahju said. Järgmisel päewal astusid, nagu „Russkoje Slowo" erakirjasaatja teatab, meie järelwäed Saksa eelwägedega Skernewitsist õhtu pool wõitlusesse, aga kus kohal nimelt, seda ei ole teada. (Skernewits on Warssawi kubermangus, Petrokowi kubermangu piiri lähedal, wersta 80 Warssawist lääne pool). Sakslased põgenesid wõitluse kohale surnuid ja haawatuid jättes. Samal päewal on ka staabi teate järele Keltsõ kubermangus wõitlused olnud, pahemal Weikseli kaldal... Need on kõik ainult eelwägede wõitlused, mis juures meie poolt peaaegu ainult ratsawägi osa wõtab. Peajõud on muidugi taga pool, mispärast pealahingut nii ruttu oodata ei ole. Saksa peawäed liiguwad pikkamisi, misjuures nende suurtükid ja woorid Kalischi kubermangus kohe peale üle piiri tulekut porisse kinni jäid. Waewalt jõuawad Saksa peajõud lahinguwäljale enne selle nädala lõppu. See ei takista aga ägedaid eelwõitlusi, mille otstarbeks on waenlase wägede seisukohtade üle teateid muretseda.

Preisi piiril kestab aga Augustowi lahingu likwideerimine. Sakslased taganewad wõideldes ja wenelased tungiwad peale. Et sakslastel piiri ääres kerge ei ole wastu panna, wõib sellest arwata, et nad Königsbergi kindlusest abiwägesid on toonud. Aga sellest hoolimata ei ole neil lootust piiri ääres kaua wastu pidada; seda tõendab moonawooride äraweda-mine raudteed mööda.

„Birshewõja Wedomosti" teatab „Litowskaja Russ'i" järele, et Saksa wäes Preisi piiril korpuse kohta kõigest 55 suurtükki olnud, kuna muidu Saksa korpuses 144 suurtükki on. Sellest wõib järeldada, et sakslastel juba sõjariistadest puudust tundub. Põhjus on see, et nad wäga palju wägesid teenistusesse kutsunud.

Galitsia sõjawäljalt ei ole neil päewil sõnumid tulnud. Wiimane teade rääkis, et Wene wägi Mikulitshi ära wõtnud ja Nadjagi orgu läinud; Nadjag on Theissa (Thissa) parempoolne haru. Mikulitsh on lõunapool Karpatides, Stanislawowist Marnarsch-Sigeti wiiwal teel. Kui siin weel meelde tuletame, et üks Wene wägi waremini Ushoki kitsasteed kaudu (põhjapool Karpatides) üle Karpatide läks, siis selgub, et kolme teed mööda Wene wägi Ungriasse läheb ja nimelt Thissa jõe orgu, kust hõlpsad teed Budapesti wiiwad. Budapesti on ametlikkudes teadetes nimetatud kohtade järele umbes 240 wersta maad (umbes nõnda palju kui siit Walka wõi Wolmari). Iseenesest mõista, ei wõi sellest weel järeldada, et Wene wägi tõeste Budapesti teekonna ette wõtab. Suuri Austria wägesid sellel teel wastas ei wõi olla; need on enamaste Krakowi ümbrusesse koondatud. Ja kui Austria wägesid Krakowi alt ära Ungriasse saadetakse, siis wõib seda halwemini austrialaste käsi Krakowi all käia.

Aisne lahing, mis 31. augustil algas, ähwardab kuu aega kesta. Nüüd ulatab lahingu liin Verdunist Oise'ni — idast lääne poole — ja pöörab seal järsku (Noyoni ümbruses) otse lõunast põhjapoole ning puutub Lille ümbruses Belgia piirisse.

Sakslased on tiiwa pealt ümberminekut kartes oma suurema jõu sinna, lõuna-põhjapoolsele wõitluseliinile koondanud. Iseäranis rohkeste on sinna, äärmisele paremale tiiwale ratsawäge saadetud. Saksa wäesalgad paremal tiiwal olla juba Armeintiere'i ja Tourcoing'i wahel (ütle: Armantjäär ja Turkuään) liikunud. Need linnad on mõlemad Belgia piiril Lille'ist põhjapool. Nähtawaste kaitsewad seal sakslased oma pahemat tiiwa möödamineku eest. Somme ja Oise'i wahel teeb aga kindral Klucki wägi ikka weel meeleheitlikka katseid läbi lüüa. See ei lähe aga korda, kõik pealetungimised lüüakse tagasi.

•

Wägimeeste autäht.

Wiimasel ajal leiawad lugejad lehtedest teateid, et sellele ja sellele Georgi ordu autäht wõi rist antud wõi jälle niisuguse autähe saamiseks ette pandud. Toome siin lühikese seletuse nende autähtede üle „Birsh. Wed." järele.

Nimetatud aumärgid on nelja liiki: Püha Georgi ordutäht, Georgi rist, Georgi mõek ja Georgi auraha.

Püha Georgi ordutähed on 4 järgus. Kahe esimese järgu ordutähti annab Keisri Majesteet oma arwamise järele. 3. ja 4. järgu ordutähti määrab iseäraline wolikogu, kes ordukawaleridest koos seisab. Seal on üleüldse 7 kawaleri.

Georgi ordu 2. järgu kawaler on praegu Montenegro kuningas Nikolai. 3. järgu ordutähed on kindral Roopil, Kuropatkinil, Danilowil, Iwanowil, Rennenkampfil, Irmannil, Nikitinil, admiral Aleksejewil ja nüüd ka kindral Russkil. 4. järgu ordutähe kawalerisi on umbes 300.

Selle autähe osalisteks wõiwad ainult kindralid ja staabi- ning ülemohwitserid saada, niihästi meie oma sõjawäes kui ka meie poolt sõdiwate riikide sõjawäelised.

Nimekirjas, kus need wägiteod näituseks on üles loetud, mille eest Georgi ordutäht annetatakse, on peale saja wägiteo nimetatud. Uute eeskirjade järele wõib ka see aumärgi saada, kes wägiteo juures ise surma on saanud. Autähe saamise wääriliseks arwatakse see, kes wägiteo niisugustel tingimistel korda on saatnud, kus hädaoht ähwardas, tegu korda läks ja temast kasu oli.

Georgi rist. Selle asutas Keiser Aleksander I a. 1807. See autäht antakse alamwäelistele. Niisama nagu Georgi ordutäht, on ka Georgi rist 4. järguline. Wägitegusid, mis selle risti saamiseks õiguse annawad, on nimekirjas 58 üles loetud. Nüüd on kõik Georgi ristid numbri alla pandud. Praeguses sõjas on kasak Krjutshkow nummer 1. risti saanud.

Georgi rist antakse ainult isikliste wägitegude eest ja mitte muidu, kui lähem ülemus kellegi ristisaamiseks ette paneb. Ülema järgu risti enne ei wõi saada, kui alama järgu ristid juba teenitud on.

Georgi mõek. Sellel on pide kullatud ja tupe peal on loorberi ilustused. Pidemel on pealkiri: „Wahwuse eest." Peale selle on pideme küljes ka wäike Georgi ordurist. Kindralitele ja admiralidele antakse ka weel niisugune mõek, mis briljantidega on ilustatud.

Uue seaduse järele Georgi mõeka harilise sõjaaumärgi wiisil ei anta, nagu seda seni tehti. Wägitegusid, mille eest selle mõega wõib saada, on 62 nimetatud.

Georgi auraha. A. 1878. asutas Aleksander II niisuguse auraha, mis pealkirja „Wahwuse eest" kandis. Nüüd on see auraha „Georgi" aurahaks nimetatud. Kuna Georgi ordutähte, Georgi risti ja Georgi mõeka ainult sõja ajal antakse, wõiwad alamwäelised Georgi auraha ka rahu ajal mehisuse ja wahwuse eest saada. Seda auraha wõib ka eraisikutele anda, kes üleüldse sõjawäes ei teenigi, aga ainult wägitegude eest, mis need isikud waenlase wastu wõideldes korda on saatnud. Sõjas wõiwad ka naisterahwad, näit. halastajad õed selle auraha saada.

Georgi aurahal on ka 4 järku.

Praeguse sõja ajaks on juba walmis tellitud: Georgi 4. järgu ordutähta 800, 3. järgu autähta 80 ja 1. ja 2. järgu ordutähta 10. Georgi ristisid on rahakojas 179.500 ja aurahasid 124.000 tükki teha käskud.

Kiri sõjawäljalt.

J. Kähri, Harglast.

Seda suurtükkide, pommide ja püssikuulide wingumist ei jõua ma teile seletada ega ära kirjutada. Lõpmata koledad on meie werepulmad. Määramata hulgad on meie pulmalist. Mitmed päewad peame wahet pidamata sõdima ja waenlast wõiduga sundima. Sööme siis, kui aega leidub, millal seda sõjas palju on. Wõimata on tagaajamisel süüa saada. Lustiga läheme pulma, mis paljude elu nõuab. Ei ole meil kurbtust ega muret sõjas wihasema waenlase peale tungida. Palju oleme juba waenlasi maha nottinud ja ise mitmest lahingust wigata peasenud. Wiienda ja kuuenda augustikuu hommikul oli meil esimene Saksa kindlus juba wõetud. See tõi meile elu ja wäsimata uut jõu[d]. Soldau juures pidi kord üks meie korpus 4 Saksa korpuse wastu wõitlema, kolm ööd-päewa. Palju meie seisukohtasid ja lahinguid juhiwad Saksa õhulaewad, mis tihti korda läheb. Ägedate wõitluste järele wõtsime palju waenlasi wangi. Peale õhulaewa luuramisereisi hakkawad mõne minuti tagant pommid ja suurtükid meie peale ilmuma. Soldau ilusat linna waadates oli minul „pulma kraami" wäga laialt. Soldau lahingus peasemise abinõuks juhtusin omale langenud kasaka hobuse saama, kes mind rutuga läbi kuulirahe ära kandis. 40 wersta oli ööga taganeda ja Wene jaamas kahe päewa järele sain esimest korda süüa. Nael worsti 60 kop. ja kaks naela leiba 12 kop. Olen praegu õnnelikult terwe ja ootan jälle wõitlusesse minekut. Kui korra sõjakära kuulnud, siis ainus asi on weel — millal jälle saan.

Augustowis. —

Augustowi põgenejad räägiwad, kudas sakslased linna ära wõtsid. Mitte kergelt ei saanud nad linna kätte, waid wõitlus kestis terwe päewa.

Kohe peale esimeste paukude hakkasid elanikud linnast lahkuma. Nad põgenesid metsadesse. Mitu sada inimest, enamalt jaolt naised ja lapsed, läksid jala Grodno poole. Neil ei olnud asju ega söögikraami. Ainult sellepärast, et meie sõjawäed lähedal olid, ei surnud nad nälga. Peale 7 päewase käimise jõusid nad Grodnosse ja sealt sõitsid nad Wilnasse. Need wähesed, kes linnast ära põgeneda ei saanud, wõtsid sakslased wangi. Räägitakse, teatab „Den", et need, kes kinniwõtmise wastu protesteerisid, maha lasti.

Kohe peale Augustowi äráwõtmist laskisid sakslased kiriku puruks ja häwitasid ära.

Nagu lugejad, juba teawad, on sakslased Augustowist juba wälja aetud.

•

Sakslaste „kawalus".

„Berl. Tagebl." toob kirjelduse, mil wiisil sakslased kasakate salga kallale tunginud. See teade, mis sakslaste eneste poolt tuleb, näitab selgeste, kudas sakslased sõjaseadustest ega kombetest midagi ei hooli ja aru ei saa; kui alatult nad oma tegusid korda saadawad.

„Kawalus", millega sakslased hooplewad, oli järgmine:

Kakskümmend Saksa soldatit pandi kahe wankri peale. Mõlemal wankril oli neli hobust ees. Wankrites olijad kaeti nii kinni, nagu oleks wankrite peal kraamikoormad olnud. Soldatid olid niisamasugustes riietes kui kohalised talupojad kannawad. Ühe koorma juures oli hobusteajajaks weltweebel Schmidt, kes Ida-Preisi põgenejaks oli murudetud, ja teise koorma juures kõndis jefreitor Meier, kes omale naisterahwa riided oli selga ajanud ja rätiku pähe pannud.

See salkkond sõitis Partschi alewikku, ilma et kellegis kahtlust oleks äratanud. Selle järele walisid nad omale hea seisukoha ja tagajärg oli, et 17 Wene kasakat maha lasti.

Kui nüüd tähele panna, et soldati riiete kandmine praeguse aja sõjas tunnistuseks on, keda sõdijaks tuleb pidada, siis wõib arwata, missugust meelepaha niisugune tegu õiguse põhjal äratab. Soldati riiete kandmine ei ole mitte paljas tuju. Kui soldat erariietes kätte saadakse, see pommutatakse kui salakuulaja maha. Teisest küljest wõib niisugune „kawalus" erainimeste seisukorra sõja ajal raskeks teha, sest ei wõi ju teada, kas igas wastutulewas erainimeses Saksa soldat ehk ei ole, kes enesele kas talumehe wõi talunaise riided on selga ajanud.

•

Üheft keelelisest wiperusest.

Sõja ajal wõetakse praegu sõjawäkke ka neid wastu, kes ise oma heal tahtmisel waenlase wastu tahawad wõitlema minna. Eesti keeles on neid „wabatahtlisteks" ja „priitahtlisteks" nimetatud. Nüüd on, kudas kuuleme, sellest nimetusest nii aru saadud, nagu tähendaks see nimi sedasama, mis ennemalt tarwitatud sõna „wabatahtline" tähendas, nimelt noortmeest, kes teatud hariduse on saanud, ilma liisku wõtmata ise wäeteenistusesse astub, lühendatud aja teenib ja siis sellekohase ohwitseriksaamise järele tagawarawäe lipniku aunime omandab. See arusaamine on täieste ekslik. Wabatahtline, kes sellekohast eelharidust ei ole saanud, aga enesel sõjamehe hinge tunneb olewat ja sellepärast ise omal soowil lipu alla läheb, ei saa niisugusid eesõigusi, kui neil on, keda Wene keeles „вольноопредѣляющiеся" nimetatakse. Tema saab „охотникъ" olema, nagu Wene keeles öeldakse. Wiimaste kohta ilmusid sõja algusel uued eeskirjad. Kõik, kes omal tahtmisel wäeteenistusesse soowiwad astuda, ilma et niisugust haridust oleks, kui seda wabatahtliselt nõutakse, peawad neid eeskirjasid tähele panema, mis „ohotnikute" kohta on antud.

Wenemaal on sõjawäge küll. Kui siiski neid kutsutakse, kes wabalt waenlase wastu wõitlema tahawad minna, siis oodatakse niisugustelt omal soowil ilmujatelt, et nad igatsusest põlewad, esimestes ridades wõidelda ja kõiki raskusi, mida sõjakäik toob, rõemsal meelel kanda, teades, et nad kodumaa ja omakste eest kurja waenlase wastas wäljas on. Kes siis wahwa mees on, wõib Georgi risti wõi raha rinda saada, aga mitte eesõigusi, mida sõjawäe seadus alamwäelisele ei luba, kuigi see alamwäeline oma heal tahtmisel wäkke on astunud.

•

Kindral Martos Saksa wangis.

Nagu nüüd selgub, ei ole kindral Martos Soldau-Osterode lahingus mitte surma saanud, waid sakslaste kätte wangi langenud.

Saksa lehtede teatel juhtunud see järgmistel asjaoludel:

Kindral Martos sõitnud automobiliga eelseisukohtade ees, kus kord Wene, kord Saksa wäed ilmunud. Korraga läinud kindrali automobil rikki ja jäänud seisma. Samal ajal kihutanud üks Saksa automobil sinna poole. Martos jätnud oma sõiduriista sinna paika ja tahtnud jala oma wägede juurde minna, kuid sakslased jõudnud talle enne järele. Kindrali automobilijuht, kes automobili juurde jäänud, lastud maha.

Sakslased süüdistawad Martost, et ta oma wägedele käsu annud Ida-Preisimaal kõik meestesoost elanikud ära tappa ja majad maha põletada. Ainus wiga olla see, et seda süüdistust kudagi moodi tõendada ei saa. Kindral Martos olla ahelates Halle linna toodud. „Russk. Sl."

•

India wäed Prantsusmaal.

Nagu telegraf juba teatas, on Inglise India wäed Prantsusmaale jõudnud. See on esimene juhtumine maailma ajaloos, et hindud Europas walgetega kõrwuti wõitlewad.

Wägede maaletulek oli 13. septembril Marseilles.

Seda haruldast sündmust kirjeldawad pealtnägijad järgmiselt:

Hommikul tuli saarte taga määratu hulk laewu nähtawale. Kõik Marseille elanikud ruttasid rannale, palkonitele, katustele. Linn oli lippudega, lilledega ja waipadega ehitud. Weolaewad, ühes neid saatwate sõjalaewadega jõudsid muuli äärde. Laewade laed on brongsikarwa nägudega soldatid täis, kellel walged ja roheliseed turbanid peas. Nende hulgas on näha tüsedaid hurkassisid ja ilusaid pika kaswuga pandshablasi mustade habemetega, ratsa beludshilasi, kes isegi oma kamelid on kaasa toonud. Kõik need wäed kannawad oma rahwuslisi riideid, muud kui khaki-wärwilisi. Nendega ühes on ka India Inglise wäed, päewitanud nägudega soldatid ja ohwitserid, kes Inglise kõrgema aristokratia seast wõrsunud.

Kui see huwitaw Aasia wägi kaldale tulema hakkas, pandi orkester, mis mingisugustest imelikkudest mänguriistadest koos seisis, mängima. Mängiti Prantsuse, Inglise ja Wene riigilaulusid.

Sadamast marssisid wäed orkestri saatel linna. Mõned polgud läksid linnast wälja ja lõid seal telgid üles, teised asetati Marseille kasarmutesse.

Prantsuse ohwitserid imestawad India wägede suurepäralise korralduse üle: kõik on neil ette nähtud, kõik kaasa wõetud, mis waja. Isegi nende rahwuslised toidud on Indiast kaasa toodud. Ülepea olla neid 700.000 meest Prantsusmaale toodud.

•

Lodsi all.

Warssawis oli reede öösel, nagu „Den" kirjutab, Lodsi ja Pabianitside wahel suurtüki laskmist kuulda.

Nagu pärast selgus, tuli Pabianitsidest tugew Saksa sõjawäesalk ja liikus Lodsi poole. Meie ratsawägi wõttis waenlase tee peal wastu. Algas lahing, mis mitu tundi kestis. Sakslased panid wisalt wastu, kuid olid sunnitud taganema. Meie ratsawägi ajas neid taga. Sakslased katsusid Pabianitsides peatada, kuid see ei läinud korda. Meie ratsawägi wõttis linna oma alla.

Terwe päew ja öö oli Koljuschki poolt tugewat suurtükilaskmist kuulda.

Wiimased Lodsi lehtede numbrid ilmusid ilma agenturi telegrammideta.

•

Toiduainete puudus Saksamaal.

Kopenhagenist kirjutab A. Emeljanow „Den'ile":

Berlinist telegrafeeritakse siia, et haigemajade jaoks mõned wagunid liha, tapetud lindusid, sealiha ja lambaliha saata. Lihahinnad on kaunis kõrged määratud. Kohalikud ülesostjad hakkasid Saksamaa turuhindade üle teateid koguma. Selgus, et Berlinis elanikud juba ammugi hobuseliha tarwitawad, sest et muu liha kuni neli marka nael maksta.

Mõnedesse kohtadesse on lõpnuid hobusid saadetud ja kaupmehed on elanikkudele nende liha müünud. Selle tagajärjel on haigused tekkinud. Juba ammugi teati, et hobuste ja koerte lihast worstisid walmistatakse, kuid nüüd müüakse awalikult Berlinis „teise sordi worstisid", mis igasugustest lihajätistest walmistatud. Jääkeldritest tarwitatakse puutumata liha tagawara haigete jaoks.

Haiged saawad kogumi wäikesed portsjonid liha. Missuguses seisukorras Wene wangid Berlinis on, selles ei wõi kahte arwamist olla. Pastor Lenzi soowitus, et sõjawangisid ainult kartulitega ja ernestega toidetakse ja sedagi ainult maksu eest, aga mitte lihaga ja leiwaga, on arusaadaw. See ei sünni mitte pahatahtlisest wangide wastu, waid lihtsalt puuduse pärast.

Wäljawedu Daanimaalt on kogumi wäikene.

•

Weel lahingust Augustowi all.

Üks meie soldat, kes Augustowi all lahingust osa wõttis ja haawatud sai, jutustab „Den'i" kaastöölisele: Lahing algas kell 2 lõuna ajal, mis õhtu kella 5 kestis. Sel päewal läks meil korda waenlast kindlustatud seisukohalt wälja tõrjuda. Sakslased taganesid ja asusid uutesse kindlustatud seisukohtadesse, mis nad öösel olid ehitanud.

Järgmisel päewal anti meile käsk peale tungida. Lahing algas hommikul wara ja kestis terwe päewa. Ümberringi oli maakoht metsaga kaetud.

Meie tungisime peale. Sakslased panid tu-

geewaste wastu, meid suurtükikuulidega üle külwates. Keskpäewal hakkas meie sõjawägi waenlasest mööda tungima ja teda mõlemast tiiwast piirama. Sakslased ei suutnud wastu panna ja taganesid. Wiimaks hakkasid põgenema. Nad pidid üle Nemani jõe põgenema. Nad seadsid Nemani peale silla, kuid meie panime tee silla juurde kinni. Waenlasel ei jäänud muud teed järele tagaajamise eest peasemiseks, kui jõkke jooksta, mida sakslased ka tegid. Peaaegu kõik uppusid nad jõkke ära. Meie wäeosa wõttis 10 sakslast wangi ja sai mitu kuulipildujat kätte.

Meie piirasime peale sakslaste lüüasaamist wäikse Saksa wäesalga, 12 meest, sisse. Neil ei jäänud muud järele, kui endid wangi anda. Sakslased pidasid surma paremaks. Nad jooksid põgenedes järwe ja uppusid ära.

Peale wõitlust oli lahinguwäljal rohkeste sakslaste surnukehasid.

•

Sakslased Tsehotsinkis.

Kõik terwiseparanduse koha Tsehotsinki walitsuse ametnikud sõitsid Warssawisse. Nende jutustuste järele awaldab Poola leht „Kujer Porani", kudas sakslased selle linna oma kätte wõtnud. Kõige pealt wõtsid sakslased waksali oma kätte ja sealt läksid terwiseparanduse koha walitsusesse. „Käige wälja, Poola sead," käratanud sakslased ja ajanud kõik minema. Selle järele hakkanud nad terwiseparanduse koha pawiljonisid rüüstama. Kõik enam-wähem kergemad asjad, nagu: harjad, graafiklaasid jne. wõtnud sakslased ära. Isegi metallist uste käepidemed ei olewat tähelepanemata jäetud. Kõik suuremad asjad lõhuti ja põletati ära. Peale selle wiisid sakslased Tsehotsinkist 30 wagunit kiwisüsa ja kõik soola ära, mis kroonu soolawabrikus oli. Kõik see saadeti Thorni.

•

Sakslaste kümme käsku.

Daani leht „Politiken" awaldab wäga huwitawad kümme käsku, mis kõik sakslased, kes maakera peal elawad, kohustatud on täitma.

1. Kõikides oma asjades ja ettewõtetes kaitse ikka ainult sakslaste kasusid.
2. Pea alati meeles, et isamaa kahju saab, kui sa ainustki asja tarwitad, mis mitte Saksamaa oma ei ole.
3. Wäljamaalastega läbi käies pane hoolega ainult sakslaste huwisid tähele.
4. Söö ainult neid söökisid, mis Saksamaalt tulewad.
5. Kirjuta ainult Saksa paberi peale, Saksa tindiga ja Saksa sulega.
6. Tarwita ainult Saksa jahu, liha ja õlut.
7. Söö ainult Saksamaal walmistatud konserwisid.
8. Kanna ainult Saksa saapaid.
9. Sõida ainult Saksa automobilides, Saksa mootor-rattaga ja Saksa jalgrattaga.
10. Ära tee meelituste ega ähwarduste mõjul mitte ainustki sammu, mis Vaterlandi kahjuks wõiks olla.

Uuemad sõjatelegrammid.

(Pet. tel. ag.)

Wenelaste pealetungimine Preisi piiril kestab edasi.

Kõrgema wäeülemjuhataja staabist.

Piiri lähedal olewad Preisimaa raudtee jaamad on rongisid täis. Hommiku-Preisimaale taganeja waenlane sai Königsbergi kindlusest toetuswäge. Kindlustatud seisukohta piiri ääres kaitseb wäga paljude raskesuurtükkide tuli. Meie pealetungimine kestab edasi. Iseäranis ägedad wõitlused on Bakalarshewo ümbruses. Maakuulamise läbi lennumasinatelt selgus, et piiri äärest rongid wahetpidamata Saksa moonawoorisid õhtupoole weawad.

Tähendus. Bakarleshew on Wene linnake, üsna piiri ääres, Suwalki ja Augustowi wahe kohal, Saksa linna Marggrabowa wastu, kuhu mitu raudteed tulewad.

Belostokist. 23. septembril. Piiri lähedal wõtsid meie maakuulajate salgad Saksa wäesalga kolme ohwitseriga wangi. Wangid saadeti Sise-Wenemaale.

Wõitlused Prantsusmaal kestawad edasi.

Petrogradist. 23. septembril. **Prantsuse wõitluseliinilt teatatakse, et sakslaste katse Alberti ja Peroni wahel Prantsuse wäeliinist läbi tungida, nurja on läinud. Prantslased on igalpool oma seisukohtadele jäänud ja wastutormijooksu läbi edasigi nihkunud. Sakslased weawad ikka weel wägesid paremale tiiwale. On awalikuks tulnud, et Soissoni ja Argonne'i wahelt esimene kaardiwäe diwisjon paremale tii-**

wale wiibud. Kärmist Saksa paremat tiiwa kaitsewad kaks ratsawäe korpust, milles ühtekokku wiis diwisjoni on.

Parisist. 23. septembril. Ametlik teade. Prantsuse wägede pahemal tiiwal wenib wõitluseliin ikka kaugemale. Suured Saksa ratsawäe salgad leidusid Lille ümbruses, kes põhjapoole Armentiere'i ja Tourcoingi wahele minewate wäesalkade eel käisid. Somme paremal kaldal, Arras'e ümbruses on seisukord suuremate muutusteta. Somme ja Oise'i wahel tungisid Prantsuse wäed kohati edasi, mõnes kohas taganesid. Lassigny ümbruses wõttis waenlane mitu kanget pealetungimist ette, mis aga nurja läksid. Aisne'i paremal kaldal, Soissonist põhjapool tungisid Prantsuse wäed ühes Inglise wägedega natuke edasi. Ka Berru-au-Bac'i ümbruses oli meie wäel edusammusid. Mujal wõitluserinnal ei ole muutusi.

Wägede ülemjuhatajate telegrammide wahetus.

Parisis. 22. sept. Havase agentur teatab, et Keiserlik Kõrgus Suurwürst Nikolai Nikolajewitsh Prantsuse sõjaministrile kindral Joffrel'e edasiandmiseks telegrammi on saatnud, milles ta Augustowi wõidust teatab. Joffre soowis enese ja ka Prantsuse sõjawäe nimel Kõrgele ülemwäejuhatajale wõidu puhul, mis edaspidiste wõitude pant on, õnne. (Pta)

Seisukord Lwowis.

Lwowis. 23. sept. Pta sõnumisaatja, kes 18. sept. Petrogradist Galitsiasse sõitis, jõudis öösel wastu 22. sept. Lwowi. Ühe kuu jooksul, mis Lwow wenelaste käes on, hakkab elu linnas jälle loomulikult minema. Poed on awatud, trammwai käib igalpool, elekter põleb. Uulitsatel on elaw liikumine. Linna telefonid weel ei tööta. Telegraf ajuti töötab peaaegu ainult sõawäe ja walitsuse asutuste tarwis. Lwowis ilmub 4 hommikust ja 1 õhtune Poola keeli lehte ja üks Wene ajaleht. Korterite ja wõerastemaja tubade hinnad on odawad, niisama on odawad ka uhkuse-asjad. Wäga kallid on tungiwalt tarwilised asjad. Wene suhkur maksab 30 kop. nael, sool 7 kop., walge leib 12 kop. nael. Kõik söögiained mis linna tulewad, saadakse Wenemaalt. Nende kallisust seletatakse sellega, et neid hobustega tuleb wedada, sest et wabasid wedurisi ja wagunisi ei ole, ja et ümbruskonnast söögiaineid ei saa, sest austrialased wõtsid Wenemaale tungides ja taganedes kõik ära, ilma et midagi oleks maksnud. Wene wõimud wõtawad abinõusid tarwitusele, et Galitsiale toiduaineid muretseda ja hindasid odawamaks ajada. Teatatakse, et siis, kui Wene wäed Kolomõ ära wõtsid, selgus, et austrialased taganemisel russinide majasid rööwisid ja Wene tegelaste majades kallid pildid püssitikkudega läbi pistsid. Poolakate warandust ei ole puudutatud. (Pta)

Korraloomine Lwowis.

Lwow, 23. sept. Lwowi linnapealik kuulutab, et uurimisel on kindlaks tehtud, et 1. sept. kahest majast Walowi uulitsal püssi on lastud. Galitsia kindralkuberner on sellep. käskinud need majad kroonule wõtta ja elanikkudele kuu aega wäljaminemiseks anda. Majade sisseseade seni kui weel elanikud ei ole wälja läinud, läheb linnapealiku kätte. (Pta)

Austrialased õhumasinatel Antwerpenit pommitanud.

Tsetinjes. 21. sept. Sel ajal, kui Prantsuse admiral maale tuli, wiskasid Austria aeroplanid pommisid alla. Pommid ei teinud midagi wiga. (Pta)

Seisukord Türgimaal.

Bukarestis. 22. sept. Ühele siinsele ajalehele teatatakse Konstantinopolist, et seal rahutusi kardetakse tulewat, sest Türgi rahwas on sõja mõtte wastane. Mitmed isikud on kinni pandud. See teade ei ole teiselt poolt weel tõendust leidnud.

Konstantinopolist tulnud teadete järele kirjutab „Tanin": Mobiliseerimine ja Dardanellide kinnipanek tekitasid arwamist, nagu tahaks Türgimaa oma erapooletust lõpetada. Tegelikult aga ei mõtle Türgimaa ühegi Europa riikide liiduga sõdima hakata, sest Türgi walitsuse ringkonnad ei ole kellegi mõju all, nii siis ei hoia sakslaste ega flaamlaste poole. Ühes sellega peab Türgi walitsus sündmusi teraselt silmas, et wõimalik oleks Türgimaa kasusid Europa sõja lõpetamise arwete tegemisel kaitsta. „Tanin" lisab juurde, et Rumenia sisemine seisukord kord juba kahtlust äratanud, aga seni ei ole Rumenia politikas muudatusi olnud, mis Türgimaa huwisid wõiksid puutuda. Türgimaa saab oma erapooletust pidama ja rahulikult ootama, kudas lood lähewad. (Pta)

Türgi sõjawalmistused Siirias, Palestinas ja Arabias.

Petrogradist. Türklased awaldawad Siirias, Palestinas ja põhjapoolses Arabias suurt tegewust, suurendawad sealseid wägesid, kindlustawad rannaääreseid kohti ja ehitawad kindlustusi teedele, mis neist kohtadest Siiria ja Palestina sisemistesse maakondadesse wiiwad. (Pta)

Albania asjad.

Kopenhagenis, 23. sept. Durazzost teatatakse, et Essad-Pascha sinna on jõudnud. (Pta)

Bulgaria laseb wenelasi läbi sõita.

Salonikis, 23. sept. 300 wenelast sõitis raudteel Wenemaale. Iga päew saadetakse wenelasi 300 inimest korraga. Bulgaria andis läbisõiduks luba. Wenelased sõidawad Warnasse ja sealt Odessasse. (Pta)

Wieni ja Budapesti kindlustamine.

Londonist. 22. sept. „Den'i" kirjasaatja telegrafeerib: Kohalikkude lehtede järele kindlustatakse suure agarusega Wieni ja Budapesti. Elanikud põgenewad pealinnast. Wieni pangad wiisid oma kapitalid mujale.

Arhiwid, museumid ja administratsioni asutused wiiakse Pragasse ehk Insbruki.

Austria wäejooksikud Rumenias.

Bukarestist. 23. sept. Wiimase kahe nädala jooksul on Rumeniasse wäiksete salkade kaupa Austria wäejooksikuid tulema hakkanud. Need wäejooksikud on Rumenia rahwusest. 21. sept. tuli üle piiri 50-meheline salk soldatisi ja ohwitserisid, kõik Transsilwaniast pärit. Wäejooksikud kaebasid, et wäeülemus nendega halwaste ümber käinud. Ungria wäes puududa kord. (Pta)

Serblased Sarajewo ümber piiranud.

Rooma kaudu tuleb teade, et serblased meeleheitliku wõitluse järele Sarajewo ümber piiranud ning linnast põhjapoole wiiwad raudteed oma alla wõtnud olla.

Hirm Austrias.

Sosnowitsõis ilmuw Poola leht „Kurier Zaglebi" teatab, et Krakowi rahwa arw sõjahirmu mõjul 40 prots. wähenenud olla. Umbes 40.000 põgenejat olla ärasõitmiseks priipiletid saanud.

Põgenemine Krakowist kestwat ühtelugu edasi.

Wieni lehtede teatel olla Wienis juba septembri algul üle 100.000 Galitsia põgeneja olnud.

Saksamaa walmistas juba juuni algul sõja wastu.

Londonist. 23. sept. „Times'ile" telegrafeeritakse Kaplinnast, et Lõuna-Afrikas olewatel Saksa ristlejatel juba ammu enne sõja algust teada olnud, et sõda tuleb. Muu seas on üks kiri kinni pandud, mis 1. juunil Saksa suurtükipaadile „Eberile" saadetud. „Eber" olnud sel ajal Kaplinnas parandusel. Kirjas antud „Eberile" käsk, et ta lahtisel merel peab süsa peale wõtma. Salaagentide kaudu antud „Eberi" komanderile nende laewaomanikkude ja pangapidajate nimed teada, kes Saksa walitsusega ühenduses olid. Seljamal teel teatatud talle, et sõjalaew, mis Inglismaale pidi määratud olema, „Eberiga" mahatehtud kohas kokku saab. Peale selle on kindlaks tehtud, et kuus nädalat enne sõja algust Saksa Lõuna-Õhtu Afrikaga Kaplinnast kirjatuwide abil kirjasid wahetati. (Pta)

Saksamaa kaks Rumenia ajalehte ostnud.

„Birsh. Wed." teatab Bukaresti ajalehe „Epoka" järele, et Saksamaa walitsus ajalehe „Minerwa" kolme miljoni ja „Sojara" 400 tuhande rubla eest ära ostnud. Mõlemad lehed olid tagurlaste erakonna juhi Kantokusini omad. Sakslased tahawad ka ajalehte „Adewerul'i" ära osta.

Saksamaa müüb Greeka soomuslaewa Türgimaale.

Greeka soomuslaew „Georg I", mis ühes Saksa tehases ehitusel on, müüdawat Türgimaale, sellest hoolimata et Greekamaa ta eest juba 6.500.000 marka on ette maksnud. Arwatawaste awaldab Greekamaa niisuguse äri wastu walju protesti.

Keiser Wilhelmi kirja asjus.

Sofias, 23. sept. Bulgaria agentur teatab, et Athena lehe „Kairi" sõnum, nagu oleks kuningas Ferdinand hiljuti keiser Wilhelmi käest niisamasuguse kirja saanud kui Rumenia kuningale on saadetud, täieste sihiline wäljamõeldus on. (Pta)

Tshenstohowis.

Keegi isik, kes Tshenstohowist Wilnasse sõitis, räägib, et sakslased seal jällegi walju korra maksma on pannud. Linnas kuulutati piiramise seisukord wälja. Peale kella 7 ei tohi keegi uulitsale ilmuda. Sakslased otsiwad igaltpoolt salakuulajaid. Sõjawäljakohus peab iga päew istumisi. Kohut mõistetakse ümbruskonna külade talupoegade üle, keda selles süüdistatakse, et nad partisanide-salkadest osa wõtnud.

Persia-Türgi piirilt.

Urmias, 23. sept. Sarki suguharu würst Kerim-han pani Persia witsekubernerile ette, et see Tergewerist ära läheks.

Tanihusani küla wastu Tosakendis, kust kurdlased meie wäejaole selja tagant peale tulid, saadeti wäesalk, kes küla suurtükkidega ära häwitas. Meil kaotusi ei ole. Tuttaw sheih Taga, keda Türgi walitsus taga kiusas, leppis türklastega ära ja talle on andeks antud. Taga andis oma maja Urmias türklastele konsuliameti majaks. (Pta)

Rahutused Italias.

Roomas, 22. sept. Bolognast teatatakse, et Molinella juures 2000 talumeest, kes sündikati liikmed olid, teiste talupoegade kallale tungisid, kes sündikatis ei olnud, ja wiimased keppide ja kiwide abil põgenema lõid. Selles möllus sai 3 inimest surma ja 20 haawata. Sündmuse kohale on ratsawäe salk saadetud. (Pta)

Nekrutite wõtmine Inglismaal.

Inglismaal edeneb nekrutite wõtmine jõudsaste. Iga päew annawad endid ligemale 15.000 meest üles. Inglise seltskond on täieste rahulik ja on enam, kui kunagi, walmis kuni lõpuni wõitlema. Wene wõidud awaldawad siin suurt mõju. Lehed annawad suurekirjalisi eralisasid wälja, milles wenelaste hiilgawatest wõitudest ja sakslaste Wenemaalt põgenemisest teatatakse. (Pta)

Amerika soowitab rahu teha

New-Yorkis, 23. sept. Riigisekretär Bryan pidas suurel meetingul rahu kasuks kõne, milles ta seletas, et president Wilson kannatamatalt juhtumist ootab, millal oma ettepanekuid wõiks korrata, nii et sõdiwad riigid rahu teeksid. Kõik kirikud ja sinagogid olid eila rahwast täis. Ajalehtedes on terwed weerud rahujutlustega täidetud, mida mitmesugused waimulikud on pidanud. **Rahu heaks kihutamise eesmärgil peeti ka teistes riigi osades meetinguid.** (Pta)

Weel Amerika wasekusimusest.

Washingtonis, 22. sept. Pärast seda, kui Suur-Britannia saadik ja Ühisriikide riigisekretär nõu olid pidanud, anti teada, et Amerika wase-laewad, mis erapooletutesse sadamatesse saadetakse, Inglise laewastiku poolt ära ei wõeta, kus wask ainult riigi sisemiste wajaduste täitmiseks on määratud. (Pta)

Wõitlused Antwerpeni all.

Belgia wäed, kes Antwerpenit kaitsewad, on Rupel-Nethe liini kindlaste oma wõimu alla wõtnud ja seal kõik sakslaste pealetungimised tagasi löönud.

Petrogradist. Sakslaste tormijooks Antwerpeni kindlustatud seisukohtade peale on tagasi löödud. Saksa wäe kaotused olla suured. (Pta)

Portugal algab Saksamaaga sõda?

Londonist telegrafeeritakse „Retshile" 21. septembril:

Londonisse on teade tulnud, et Portugalis maa- ja merewäe mobilisatsion on wälja kuulutatud. Portugal algawat sõjalist tegewust Saksa Afrika asumail ja saatwat oma laewastiku okeanile Saksa ristlejaid püüdma.

M ä r k u s. Selle üle ei maksa ühtegi nii wäga pilkawalt naeratada, kui Portugal korraga kätte wõtab ja Saksamaale sõda kuulutab. Sest oma 3—400.000 meest wõib ta julgeste tulde saata, ja see on wägi, mis praegustel oludel Saksamaale küllalt peawalu wõib teha. Peale selle on tal oma wäike laewastik (1808 a. teadete järele: üks rannakaitse soomuslaew, 5 wäikest kaitstud ristlejat, 14 suurtükipaati, 1 miinihäwitaja ja 4 miinipaati), mis Inglise ja Prantsuse laewastikule ilmameredel wõib abiks hakata.

Sõda asumail.

Tsindao piiramine.

Tshifust. 23. sept. Jaapanlased loodawad **Tsindaod oktobrikuu lõpuks ära wõtta.** Sakslased on linna ära mineerinud. 2 Jaapani aurulaewa läksid miinisid püüdes põhja. 23 inimest said surma ja haawata. Tsindao lahes waius Saksa miinipaat põhja. Jaapanisse saadeti 60 Saksa wangi. (Pta)

Jaapanlased Marschalli saartel.

Tokiost. 23. sept. Jaapani laewastik saatis Jaluiti saarel sõjawäe maale. Jaluit on Marschalli saarestikus, mis Saksa Waikse mere laewastikule toetuspunktiks oli. Kohalikud wõimud andsid ilma wastupanemata alla. Jaapanlased said sõjamoona ja laskisid Inglise aurulaewa „Indiana" wabaks, mille sakslased olid kinni wõtnud. (Pta)

Jaapanist.

Tokiost. 23. sept. Ajalehed awaldawad selle üle rõõmu, et Wene wäed sakslasi Nemani jõel lõid. Tokios awati sõjawangide büroo. Wangid asetatakse Kiusiu saarele. Jaapani wabatahtlise laewastiku laewad on abiristlejateks muudetud ja merele saadetud.

Hubari kiwisöekaewanduses surmas plahwatus 18 inimest ära. (Pta)

Sõda merel.

Prantsuse laewastiku tegewus Adria merel.

Petrogradist. 24. sept. Nagu Itolia allikatest teatatakse, olla Prantsuse laewastik Lissa saart pommitanud ja peale selle seal wäge maale saatnud. Praegu lehwida Lissa semaforimasti otsas Prantsuse ja Inglise lipud. Kui Lagosta, Curzela, Brazza ja Meleda saarte (kõik need saared on Dalmatsia ranna läheduses) elanikud Lissa pommitamisest kuulda saanud, tõusnud seal suur hirm ja rahwas hakkanud saartelt põgenema. (Pta)

Saksa aurulaew miini otsa läinud.

Kopenhagenist. 22. sept. Amsterdamist teatatakse, et Saksa aurulaew „Newland" Põhjameres miini otsa sattunud ja põhja läinud. Mehed peastetud ära ja toodud Meideri. (Pta)

Inglise laew miini otsa läinud.

Londonist. 23. sept. Üks Britannia aurulaew, mis Doverist wiljaga Seebrüggesse sõitis, sattus miini otsa ja läks põhja. Mehed peasteti ära. (Pta)

Mitmesugused teated.

Sõjawangide wedu.

Minskis. 23. sept. Siit wiidi kuus soomustatud automobili ja 2000 Saksa sõjawangi läbi. Need on wiimastes wõitlustes Preisi rannal meie kätte langenud. (Pta)

Aasia kolera Lääne-Europas.

Wienist Kopenhagenisse tulnud teadete järele on Austria rahwaterwise departemang teada annud, et Morawias, Porlitses, Ausnitsi ja Neuhaasi ringkonnas, niisama ka Jägerhofis Silesias Aasia kolerasse haigeksjäämisi on olnud. (Pta)

Taanimaa riigi eelarwe.

Kopenhagenis, 23. sept. Riigi eelarwe projektis on 1915. a. sissetulekud 125 miljoni ja wäljaminekud 122 miljoni krooni suureks arwatud. Mere- ja sõjaministeriumi eelarwesse on $33\frac{3}{4}$ miljoni krooni määratud. (Pta)

„Vorwärts" ilmub jälle.

Saksa sotsialdemokratide partei leht „Vorwärts" on jälle luba saanud käima hakata, muud kui selle tingimisega, et ta sõja ajal klassiwõitluseks kihutustööd ei teeks.

Õiendus Saksa printside surma asjus.

„Nowoje Wr." telegrafeeritakse Stockholmist: Saksa Stockholmi saadik von Reichenau saatis lehtedele järgmise teate: **Prints Adalbert ei teeni mitte maawäes, waid merewäes. Ei prints Adalbert ega ka keegi teine kuningliku suguwõsa** prints ei ole selles sõjas surma saanud. Ei ole ka ükski Preisi prints Brüsseli haigemajas olnud.

Sakslaste plaan.

Kopenhagenist telegrafeeritakse „Russk. Wedomostile": Siia teatatakse, et Breslaus sõjanõukogus otsuseks on tehtud Wenemaal neljas kohas pealetungimist ette wõtta, nimelt Warssawi, Kowno ja Lodsi peale ning Galitsias. Silesias olla ärewus tõusnud. Breslau rikkad wiia oma wäärtasjad Berlini.

Inglased sõdiwad lõpuni.

Londoni lehed kirjutawad: Meie oleme walmis kolm aastat sõdima ja, kui tarwis on, siis weel kolm. Meie saadame sõjawäe sõjawäe järele, kuni waenlane meie tingimised wastu wõtab.

Saksamaalt.

Saksamaal weetakse ida piirile ikka weel maakaitse ja tagawarawäe osasid. Garnisoni teenistus siseriigis on peaaegu täieste wanemate maakaitsewäeliste peale pandud.

Grainimeestele on Saksamaal ära keelatud sel ajal waksalites olla, kui haawatute rongid tulewad. Nähtawaste kardetakse, et haawatute ja haigete määratu suur hulk elanikkude peale rõhuwalt wõiks mõjuda. (Pta)

Kohalikud teated.

Kindluse komandandi sunduslik määrus. Wälja kuulutatud on „Eest. Kub. Teat." kindluse komandandi uus sunduslik määrus, mille järele isikutele, kes tegewas wäeteenistuses ei ole, sõjawäeliste asjade, sõjameeste riiete ja jalawarjude ostmine keelatud on, kui neil asjadel kroonu templid peal on.

Selle määruse wastu eksijad langewad rahatrahwi alla kuni 3000 rublani ehk aresti kuni kolme kuuni.

-b- **Eestimaa kuberner** on oma ametireisilt maalt tagasi tulnud.

-K- **Saksamaalt ära lastud.** Muude Wenemaa alamate hulgas oli ka Tallinnast Lutheri waestekooli juhataja Mõru sõjawangina Saksamaal kinni peetud, kuhu ta terwist parandama oli läinud. Peale seda aga, kui juba Tallinna linnawalitsus temale asemiku oli määranud, tuli hr. Mõru koju. Berlini arstid olid ta wäeteenistuse jaoks kõlbmataks tunnistanud ja selle tõttu wabaks lasknud. Nüüd on hr. Mõru juba oma kooliõpetaja kohust täitma hakkanud ja raha eest, mis tema asetäitja palgaks oli määratud, asutab linnawalitsus Lutheri waestekooli juures pärastlõunase paralellklassi, kuna kool õpilaste hulgale kitsaks on jäänud.

Eestimaa Rahwahariduse-seltsi õhtukursustest (Kooli uul. nr. 2, Nikolai gümnasiumi taga linna algkooli ruumides) olewat osawõtmine tänawu aasta jälle wäga elaw. Praegu ulatab kursuslaste arw juba üle 120. Kui seda silmas pidada, et praegu raske sõja aeg on, kus inimestel teenistus kitsendatud ja raha wähe ning uulitsad õhtul pimedad on, siis peab imestama, kui suur tung inimeste seas hariduse järele walitseb. Rõõmustaw nähtus.

ver. **Kõne.** Looduseteadlane J. Piiper kõneleb neljapäewa õhtul kell 8 „Walwajas" „Wesi ja tema töö looduses".

-b- **Ajaleht kinni pandud.** Peeter Suure merekindluse komandandi käsu peale on Tartus ilmuw saksakeelne ajaleht „Nordlivländische Zeitung" sõjaseaduse ajaks kinni pandud.

-b- **Et haawatud sõjamehi enese juurde wõtta,** selleks on lubaduse annud: Max Schiff (1 ohw.), Eduard Forsmann (2 ohw.) ja Franz Memel (1 ohw.).

Külgehakkawad haigused Tallinnas augustikuus 1911.—1914:

	1914	1913	1912	1911
Leetrid	—	9	1	7
Kõhutõbi	30	106	31	5
Dysenterie	522	171	118	891
Sarlakid	4	3	—	—
Kaelahaigus	15	8	4	6
Läkaköha	1	1	—	2
Külgeh. kopsutõbi	—	1	1	—
Külgeh. kõhutõbi	2	—	—	1
Külgeh. nohu	2	—	—	—
Roos	2	—	—	—
Kokku	578	299	155	912

Linna statistika büroo.

Õnnetused ja kuritööd.

-u- **Tulekahjud.** Teisipäewal kella 4 ajal peale lõunat läks Wene-Balti laewatehase maa peal teenijate koloniis kahekordne elumaja põlema. Tuli algas pimedas pööningu ruumis, ära põles hoone katus ja ülemine kord. Kahju on umbes 5.000 rbl. suur. Tulekahju tekkimise põhjuseks arwatakse, et teenijad asju pööningule kandes tulega hooletud on olnud.

Samasel päewal põles samases laewatehases kuur ära, kus tööliste artellile süüa keedeti. Tuli läks sellest lahti, et tõrwakatlast ahju tõrwa sattus ja seal plahwatas. Kahju 200 rbl.

-u- **Wäiksed wargad.** 19. septembril warastasid kaks 16-aastast poissi Aleksander Rutt ja Arkadi Usar W. Arewjewi uul. majas nr. 1 olewa poest kassast 12 rbl. raha ära. Mõlemad süüalused saadi kätte.

-u- **Õnnetus wabrikus.** 23. septembril sattus Tarabella uul. olewas makaroniwabrikus 13-aast. Natalia Koslowa kogemata mõlemat kättpidi taignasõtkumise waltside wahele. Ta sai raskeste wiga.

Päewauudised.

Üleskutse põllumeeste seltsidele.

Et 1. nowembril s. a. kõige hiljem aeg on, palwekirjad põllutöö departemangu 1915. aast. põllu- ja käsitöö näituste peale küsitawate abirahade asjus ära tulewad anda, sellepärast palun Eestimaa Põllumeeste Keskseltsi eestseisuse nimel neid põllumeesteseltsisid üles anda, kes soowiwad tulewal aastal omale põllutöö departemangust abirahasid põllu- ja käsitöö näituse auhindade wäljajagamise otstarbe peale ja kes seda Keskseltsi läbi paluda soowiwad.

Palun teated küsitawate abirahade kohta kõige hiljem 15. oktobrist keskseltsi ära saata.

E. P. K. sekretär: Ed. Laur.

Tagawara laatsaret, mis riigiwolikogu nimel asutatud läheb riigiwolikogu liikme preester Naselenko saatel sõjawäljale. Naselenko on ühtlasi waimulikuks selle laatsareti liikuwa kiriku peal. N. wiib enesega ühes terwe wagunitäie sooje riideid ja tubakat sõjameestele ärajaotamiseks. (Pta)

Uus riigi lipp. Uut riigi lippu, kus endiste wärwide täienduseks ülemises pahemas lipu nurgas must kotkas kollase põhja peal, tahetakse ainult järgmisel wiisil tarwitamiseks lubada: 1) Lipu joonistusena isamaaliste piltide ja kirjatööde peal; 2) Metallist, riidest ehk paberist rinnamärgina eraelus ja isamaalistel koosolekutel; 3) wäikese lipuna, mis mitte üle 4 werssoki pikk ja 3 wersk. lai, ehk warre küljes mitte üle 7 wersk. pikk, niisamasugustel juhtumistel kandmiseks. Majade peale ülestõmbamiseks ja rongikäikude ees kandmiseks on ainult endist laadi lipp, (walge-sinine-punane) lubatud. Uue lipu kandmisele on tähendus antud, et Tsaari ja rahwa wahelist ühendust peab näitama.

Liikuw laatsaret, mis riiginõukogu liikmed asutanud, on nüüd walmis. Temas on 50 woodit, wõib aga kuni 200 haigele ruumi anda. Nende päewade sees juba läheb see laatsaret riiginõukogu liikme Sõrnewi saatel sõjawäljale.

Surnud ja haawatud sõjamehed. Awaldame ametliku allika järele mõned nimed, mis arwatawaste eestlaste omad on. Surma saanud: kapten Karl Pahlis, kapten Jaan Janson, staabikapten Arthur Freymann ja leitnant Paul Priimak.

Haawatud: staabikapten Rudolf August Elbe, leitnant Alfons Kullak, alamleitnant Michail Jordan, lipnik Nikolai Borman, lipnik Pingel ja lipnik Aleksei Suurkont.

Tagawarawäelise perekonna korterist wäljasaatmise eest. Petrogradi linnapäeliku käsukirjaga 16. skp. määrati majaperemehele N. P. Petrowile sõttakutsutud tagawarawäelise perekonna omawolilise korterist wäljaajamise eest nuhtluseks rahatrahw ehk 21 päewa aresti.

3 miljoni heategewaks otstarbeks. Warssawi lähedal Kluki külas ärasurnud naismõisnik Rogowskaja annetas kõik enese waranduse — 3 miljoni rubla — heategewateks otstarbeteks.

Kullalademed leitud. Bodaibost teatab telegraf, et Feodosia kaewanduses rikkad kullalademed on leitud.

Dardanellidest mööda. Odessast teatatakse 23. sept.: Donau laewaseltsi laewaga jõudis siia esimene salkkond wenelasi, kes Dardanellide kinni oleku pärast wäljamaalt Saloniki-Dedeagatshi kaudu kodumaale tulid. (Pta)

Soojad wagunid haawatute jaoks. Teedeministeriumi poolt on nüüd juba 15.000 sooja wagunit haawatute wedamise tarwis sisse seatud. Lähemal ajal tahetakse weel 14.000 sooja wagunit sisse seada. (Pta)

Tempelmaksu kõrgendamine. Rahaasjade ministeriumil on kawatsus kõrgendada tempelmaksu wekslite pealt, isikliste wõlakirjade pealt, mõnesuguste aktide pealt, millel wõlakirja tundemärgid ja uus kord sisse seada selle kohta, kudas teenistuse lepingute ja jookswa arwe operatsionide pealt tempelmaksu wõtta.

Weeuputus. Wladiwostokis, 23. sept. Neljas Primorski maakonna kreisis on weeuputuse all 61 küla kannatanud. 178 inimest on surma saanud, 2316 karilooma on ära uppunud. Majasid on 100 ära lõhutud. Umbes 8000 dess. wiljapõldusid ja 5000 dess. heinamaad on ära rikutud. (Pta)

Kadunud laew. Enne sõda oli aurulaew „Delta" Inglismaalt wälja sõitnud, et sütekoormaga Petrogradi minna. 5. juulil oli „Delta" Oeresundist läbi Malmösse sõitnud. 23. juulil oli ta Malmöst lahkunud, kuid Petrogradi pole see sütelaew kunagi jõudnud. Aurulaew „Delta" on Flensburist pärit ja W. Schulti firma omandus. Arwatakse, et „Delta" sood kuhugile Saksamaa sadamasse wiis. Nüüd tahab Petrogradi linnawalitsus süte eest samase firma aurulaewa „Alfa" ära wõtta, mis sõja tulekul Petrogradi jäi.

Rändamisest Siberisse. Aasta algust siiamaani on 185.032 wäljarändajat ja 75.592 maakuulajat Siberisse läinud ja 209.46 wäljarändajat ja 48.970 maakuulajat tagasi tulnud. (Pta)

Suur annetus. Poola krahw Samanski annetas Punase Ristile 100.000 rubla haigete ja haawatud sõjameeste heaks. Selle rahaga asutatakse sõjawäja haigemaja, millele annetaja nimi pannakse.

Uute seaduste kogus on wälja kuulutatud: Peastaabi täiendamine uute ametnikkude poolest sõja ajaks ja Keiserliku Kõrguse suurwürstinna Tatjana Nikolajewna komitee abiandmiseks neile, kes sõjaaja hädade all kannatanud.

Rukki wäljawedu Saaremaalt jälle lubatud. Saaremaa kreisiülem annab teada, et rukki wäljawedu Saaremaalt jälle lubatud on.

„Hääl".

Wäljawedu edendamine. Et Wenemaa saaduste wäljawedu Egiptusesse edendada, asutati Kairosse, nagu Pta teatab, Wenemaa usaldusmehe kaitse all Wene komitee, kelle esimeheks ajutine Wene konsuli kohuste täitja on. (Pta)

Leitud surnukehad. 20. sept. leiti Wihterpalu mõisa juurest merekaldalt kahe halasti meesterahwa surnukehad, mis meri oli kaldale uhtunud. Üks neist oli ära purustatud, kuna teine terwe oli. Nagu pärast selgus, olid nad Saksa madrused, Saksa sõjalaewa „Magdeburgi" pealt.

Surma ja haawata saanud alamwäelistest pidid teated kõige enne Petrogradis Кара-ванная, 1) wälja pandama. Nüüd on juba kolmas kuu käes, kui peaaegu alati weriseid wõitlusi on olnud, kirjutab „Now. Wremja", aga ikka alles loeme walgetelt kuulutustelt, et tegewast sõjawäest ei ole weel nimekirjasid alamwäeliste kaotuste üle tulnud. — Igal soldatil on isearaline kaart juures, mille peal soldati nimi ja wäejao nimetus on. Kas siis tõeste wõimalik ei ole neid kaartisid wõitlusewäljalt langenute juurest ära korjata ja sinna saata, kus neist nimekirjad kokku seatakse? — Praeguse korra juures on kaks kuud mööda läinud enne kui esimesed alamwäeliste nimekirjad tulema hakkasid. Kui palju siis weel aega läheb, enne kui nad korda seatakse.

Kirjad kodumaalt.

-lu- **Hagerist.** Postitalituse awamine. Kirna-Kohatu walla wolikogu sellekohase palwe peale on nimetatud wallamajasse lubatud 16. septembrist s. a. postitalitus awada. Asja-ajajaks peaks olema sama walla kirjutaja. Et aga kirjutaja hr. W. Mihk tegewasse wäeteenistusesse kutsuti ja K.-K. wald praegu asetäitja Wardi walla kirjutaja abil oma harilisi asju ajab, siis walis wolikogu 10. skp. Kirna kooliõpetaja hr. O. Kase asja-ajajaks, kuni kirjutaja tagasi tuleb. Kirna-Kohatu walla rahwas, tarwitage seda korraldust kasulikult ja tellige omale rohkem ajalehti, sest nüüd wõib iga päew posti kätte saada! Selleks oleks waja postiwedamine Hagerist 5—6 korda nädalas sisse seada.

— Kõhutõbi on Hageris enesele juba mõned ohwrid nõudnud. Selle eest hoidmiseks oleks waja rahwal terwishoidlisi nõudmisi hästi silmas pidada ja neid korralikult täita.

-i **Imawerest.** Kooliolude ülewaade. Koolitöö seisab juba ukse ees, kuid meie wiletsad koolioludei ole läinud aastast sugugi paremaks muutunud: Järawere kool peab sel talwel jällegi omale wõõrsilt korterit muretsema, Loodikwere oma aga waatab hirmuga eesolewate sügiseste wihmade ja talwise lumetuisu ning külma peale, sest maja on aja jooksul õige wananenud. Palju mõtete wahetust sünnitas walla wolikogus aasta algul, kas kroonu abiraha wastu wõtta ja kaheklassiline ministeriumikool asutada wõi jälle wallakoolidele uued majad ehitada. Lõpuks jäi nii, et ministeriumikooli asutamise küsimus lahtiseks jäeti ja uute koolimajade asemele ehitati wallamaja õunapuuaeda tallid.

Sõja algul kutsuti meie mõlemate wallakoolide kooliõpetajad: Himmelreich ja Ramnu sõjawäkke ja praegu on need koolid ilma juhatajateta, niisama kutsuti ka Imawere mõisa kooli pealt J. Roosileht ära. Hiljutisel wolikogu koosolekul otsustati wallakoolidele asetäitjad kooliõpetajad walida, kuid teadmata on, mis mõis oma kooliga teeb. Ainult Kikewere kihelkonnakool wõib õigel ajal oma kahe klassiga tööd algada. Seni laskis ka see kool oma sissesseade poolest palju soowida, kuid tänawu pandi siin kaunis suur parandus toime, palgati koolile teener ja endine nelja-aastane kursus suurendatakse kuue aasta peale, nii et nüüd siin enam-wähem suuremad puudused kõrwaldatud on.

W. H. **Rakwerest.** Sõttakutsutute perekondade awitamisest. Pühapäewal, 20. septembril s. a. pidas Rakwere walla tegewasse sõjawäkke kutsutud tagawara- ja maakaitsewäeliste perekondade eest hoolekandmise komitee oma koosolekut hr. J. Lasbergi eesistumisel. Need koosolekud on iga kahenädalase waheaja järele Rakwere wallamajas. Päewakorral 21. sept. olid mitmed tähendatud perekondadesse puutuwad küsimused. Nende otsustamisel näitasid komitee liikmed, et nad sõttakutsutute omaste käekäigust südamlikult osa wõtawad. Iseäranis hoolas on olnud Rakwere ülem-talurahwakohtu eesistuja hr. Janson, kes komitees peategelasena esineb. Komitee tegi muu seas otsuseks: 1) igale perekonnale, kes seda tarwitab, pool sülda kuus puid muretseda, seega, et need puud ka wallawalitsuse poolt kätte wiiakse. 2) igale perekonna emale, kes lapsewoodis on, raskel ajal wiis rubla ühekordist abi anda; 3) sõttakutsutute omastele kergenduseks, siis kui need sõjawäljal wiibiwatele pakkisid ehk kirjasid tahawad saata, adressside kirjutamises abiks olla ja selle jaoks iseäraline büroo Rakwere ülemtalurahwakohtu eesistuja Jansoni korteris asutada. Otsustati komitee kassast selleks krediti määrata, et kui kellegil enesel wõimalik ei ole saatmise kulusid kanda, siis need komitee oma peale wõtab. Komitee awaldab oma tegewust sõja algusest saadik. Tema poolt on siiamaani ligi kakssada rubla kassasse tulnud. Loodetawaste saab komitee oma tegewust kuni sõja lõpuni niisama edukalt jatkama.

Harglast. Põllumehe ülewaade. Wiljaikalduse aasta rõhub raskeste maapidajate meeleolu. Loomatoidu puudus ähwardab mõisale kui taludel. Ime on waadata, kui wähe ja wäikseid põhu kuhilikka igal pool näha. Wiljapeksmine on lõpule jõudnud ja kartuliwõtmine paljudel ju lõpetatud. Terasaak on weel hea, kui kaks seemet saadi ja kartuli wäljatulek on keskmine. Lina leidis palju wikatiga kokkupanemist, ja hea kui seeme tagasi saadi. Wiljapeksmine sündis masinaga. Rukkiorased haljendawad päris rõõmustawalt. Maa kündmine on igal pool täies hoos. 17. sept. ümber hakkasid ilmad külmemaks muutuma ja wihma tulema, mida mitmel pool wäga tarwis oli. Kõige täbaram lugu on rentnikkudel tänawu üleelamisega ja tulewase aasta rendi saamisega. Rukki saak ei ole rahuloldaw. Aiasaagist jääwad mitmed ilma. Põllumehe saagi turuhind on odawamaks muutunud, kui paar kuud tagasi, enne sõja algust. Nüüd ei näe ühtegi põllusaagi ülesostjat taludes, ka harwa on loomaostjaid näha. Tera kui ka linaseemne müümist ei ole weel ette tulnud.

Kaismalt. Wallawolikogu koosolek, kus õigeusu abikooli kooliõpetaja walimine pidi ette wõetama, kooli nõukogu otsuse järele 12. oktobr. 1913. a., mis juba minewal sügisel pidi olema. Selleks ajaks oli Pärnu praost Suigusaar eeskirja saatnud, et päris kooliõpetajat ei wõi walida, waid tuleb ajutine walida, sest et praegune kooliõpetaja Thomson sõjawäljal on. Kuid wolikogu, seda tähele pannes, et kooli nõukogu luba on annud wallal juba 1913. a. sügisel kooliõpetajat walida, otsustas ajutist kooliõpetajat mitte walida ja kooliõpetaja walimise edasi lükata, kuni kooli nõukogust tarwilikud teated käes. Teisel päewal, s. o. 19. sept., jõudis juba eeskiri järgmise sisuga: et koolinõukogu juba 1913. a. sügisel on lubanud uut kooliõpetajat walida, kuna aga end. preest. walimise omawolilisest on kinni pidanud, sellepärast jääb nõukogu oma otsuse juurde, mis 12. okt. antud ja kirjutab wallawolikogule ja kooli kuratoriumile ette wiibimata täieõiguslist kooliõpetajat walida, aga mitte ajutist.

-i. **Pillistwerest.** Toiduainete hinnad, mis sõja algul kaunis kõrgele tõsteti, hakkawad nüüd jällegi langema. Iseäranis agarad hinda tõstma olid erakaupmehed, kuna aga ühisuse poed seda ei teinud ja sellega ka erakaupmehi liiakasuwõtmist kõrwale jätma sundisid. Et jõed weest tühjad ja ka enam naftat korralikult saada ei ole, peawad ümberkaudsed wesi- ja motorweskid seisma; selle tõttu on jahu hind kaunis kallis, nii nõutakse juba rukkijahu puudast 150 kop., kuna aga terad hoopis odawamad on. Kõik põllusaadused on tänawu hinnas, ainult elusad loomad on põhupuuduse pärast endiste aastate hindadest poole odawamad, niisama maksawad ka sead õige wähe, sest et wili ja kartulid nende nuumamiseks puuduwad.

— Jalgrattaga sõitmine on Liiwi kuberneri määruste järele kubermangu piirides kõwaste keelatud ja sellest määrusest üleastujaid ähwardab kolmekuune arest ehk 3000-rublane rahatrahw. Hiljuti wõeti sellepärast Imawere meier Supp wastutusele ja teda ootab administratiwline karistus.

U. **Kolga-Jaanist.** Kingitus. Wõisiku walla peremehed said kord oma wõlgnewa dessatiniraha, 248 rbl., kroonu poolt manifesti läbi kingitud. Kord otsustati seda raha kihelkonnakoolidele oma kihelkonnas anda. Mõned ei olnud selle otsusega rahul ja kaebasid komissarile. Selle tagajärjel nõuti teada, mis iga isik oma rahaga teeb? Suurem osa kinkisid Punasele Ristile. Mõned wõtsid ka tagasi. Wõisiku walla wolikogu kinkis oma tagawara summadest 300 rbl. Punasele Risti seltsile, mis neil päewil ära saadeti.

Toimetusele tulnud kirjad.

Teie auwäärt lehes „Tallinna Teatajas" nr. 195. kellegi -an poolt Wõsult saadetud sõnumi seletuseks palun järgmistele ridadele ruumi lubada.

30 aasta eest asutas hr. Langsepp Palmses kooliõpetaja ameti kõrwal, kui tubli muusikatundja ühe paremateist laulukooridest Eestis, mille sarnast enne ega pärast Palmses ei ole olnud, ning pani esimesed näitemängud heategewaks otstarbeks toime. Seal awati ka tema algatusel ministeriumikool, mille juhatajaks ta määrati. Palmsest Wihulasse kooliõpetajaks asudes, asutas ta sealgi esimese laulukoori ja pani piduõhtuid näitemängudega toime, millest waimustusega osa wõeti. Wihulast tuli herra L. Wõsule kaupmeheks. Elukutse wahetusest hoolimata jäi hr. L. ikkagi seltskonnategelaseks edasi. Et Wõsul kool täieste puudus, mispärast palju waesemaid lapsi ilma kooliharidusеta pidid jääma, awas hr. L. siin 1898. aastal Wõsu küla alguskooli. Ülespidamise sai kool esimese 6 aasta jooksul pidudest, mis jällegi hr. L. juhatusel toime pandi. 1904. aastal wõtsid suwitajad kooli ülespidamise mured oma õladele ja asutasid Wõsu küla alguskooli eest hoolitsewa seltsi, mille juhatuse liikmeks teda seltsi asutamisest saadik on walitud ja kus ta tänapäewani on töötanud: seltsi maja ehitamist juhatanud ja rahaliselt toetanud, pidusid toime pannud. Tema juhatusel toime pandud pidude sissetulekutest muretseti Wõsule esimene tulekahju kustutamise prits ja ehitati kiwisild. 30 aastase tegewuse järele soowisid hr. L. endised kaastegelased ja tema töö austajad, nende hulgas ka paljud suwitajad (professorid, koolide direktorid, kindralid, kooliõpetajad), kes kauemat aega Wõsul suwitamas käinud ja hr. L. tegewust tunnewad, temale mälestuseks midagi annetada ja panid minule ette annetusi selleks wastu wõtta. Nüüd aga saadab keegi -an kõikidesse Eesti ajalehtedesse kihwtised sõnumid, milledega hr. L. tegewust hoopis maha ja tähtsusetaks teha püütakse. Mina kui annete wastuwõtja tunnistan, et üks pool annetatud summast suwitajate, teine pool aga kohalise rahwa poolt on, on -an'il asjata waew sõnu „rahwa poolt" jutumärkides kirjutada. — -an ei saa ka sedagi salata, et seltskond hr. L. tööd hinnata oskab, ta tunnistab oma sõnumis, et „olla mõnigi, kes heategewate korjanduste jaoks naljalt kopikatki ei anna „kuldasja" kingituseks oma osa annetanud."

Ühtlasi nende ajalehe sõnumitega on ka Eestimaa kubernerile nimeta kiri saadetud allkirjaga „Palmse elanikud", milles palutakse annete wastuwõtjat wastutusele wõtta, hr. L. tegewust nulliks teha, raha Punase Risti heaks ära wõtta ja endist püssirohuwabriku töölist tema noorikuga tunnistajatena üle kuulata. Praegu uurib kohalik urjadnik seda asja. Ehk teab -an, kes selle nimeta kirja autor on.

Kui seltskonna tööd ainult nõnda hinnatakse, nagu -an sõnumid saates seda teeb, siis ärgu pandagu imeks, et seltskonna töö Eestis kiratseb. Niisuguse mudaga loopimise peale kaob tahtmine seltskonna heaks weel midagi teha.

M. Lemnits.

Wastutaw toimetaja R. Berendsen.
Wäljaandja Eesti Kirjastuse-Osaühisus „Ühiselu"

Дозволено военною цензурою.

Eesti teater „Estonia".
Kesknädalal 24. septembril 1914. a.
Kolmas rahwaetendus.
Wiimast korda:
„Elga".
G. Hauptmanni draama 6 pildis.
Näitejuht Th. Altermann.
Hakatus kell 8 õhtul.
Peasetähed: á 35 ja 25 kop. Piletite eelmüük teatri kassas iga päew kella 10—2 päewal ja õhtul kella 6—8.
6870 Eestseltsus.

Tall. K.-s. „Walwaja".
Laupäewal 27. septembril 1914. a.
Pidu-õhtu
Eeskawa:
1) Topelt kwartett — hra Leinuse juhatusel. 2) Trio — neiud Pukk, Mühlberg ja Leemann. 3) Naljaettekanded — hra A. Kombergi poolt. a) „Kahesaja aasta pärast". b) „Waat' nii!". c) „Inimene mitmesugustes ametites. d) „Naine". 4) Dialog: „Abielu lepingu järele", — pr. Umberg ja hra Komberg. 5) Uus näitemäng:
„President".
W. Klägert naljamäng 1. waatuses.
Näitejuht hra A. Komberg.
Algus kell 8¼ õhtul.
Pilettite hinnad: I. pl. 50 k., II. pl. 35 k., III. 20 kop. 6898

Dr. J. Israelsohn.
Wõtan kõiksugu haigeid, iseäranis naha- ja suguhaigeid (sifilisi arst. 606—914) wastu. Kõnetunnid igapäew kella 9—11 e. l. ja 7—9 õht. Suure Tartu maant. nr. 4. krt. 3. 6896

Hambaarst Adele Ruus
Eesti pangamajas,
Jaani uul. nr. 6, k. 3. Kõnetunnid kella 10—1 e. l. ja kella 4—6 p. l.

Dr. A. Oldekop
wõtab haigeid wastu, iseäranis naisterahwa haigustega ja sünnitamiseabi pärast, iga päew kella 11—12 ja 5—7. S. Karja uul. nr. 2, Oldekopi maja. Kõnetraat 1467.

Elan nüüd
Narwa maanteel nr. 12. k. 1. Kõnetunnid k. 9—10 hom. ja 5—7 õhtul.
Adwokat Koppelmann.

Palwekirjasid 6437
kirjutan igasse kohtu- ja ametikohtadesse, ka abielu lahutuse ja päranduse asjades W. Tartu m. nr. 22. Juudi kiriku wastas F. Weltmann.

Toimetan kõiksugu kirjatöösid.
End. adwokat
A. W. Krinitzky.
Kõnetunnid kell 9—2 ja 4—6. Harju uul. nr. 17, k. 1. 6894

Schofferite kool
insheneride juhatusel. Õpetatakse lühikese ajaga sõita. Maks õpetuse eest 85 r., wõib ka jaokaupa maksta.
6560 Гаражъ Гаражъ.
Петроградъ, Вознесенскій пр. 3, тел. 521-08.

Olga uulitsa saun
Nõiste jaoskond jääb remondi pärast 25., 26. ja 27. s. k. p. kütmata.

Minu kolme kuune
Wene keele rääkimise kursus
uuema methode järele on alganud. Kõnetunnid 5—8 õht. Munga uul. nr. 6, krt. 8. Harjunud Wene koolitajanna. 6895

Nehatu walla, Wiimsi kooli abi-
kooliõpetaja
ehk
kooliõpetajanna
walimine
on 26. sept. Nehatu wallamajas kell 1 päewal. Palk 250 rbl. aastas.
Wallawanem J. Prommik. 6884

6 oktobril s. a. kell 12. päewal on Kaisma wallamajas Kergu õigeusu kihelkonna abikooli kutseõigustega
kooliõpetaja
walimine.
Palgaks on wolikogu poolt määratud: mitte rohkem kui 275 rbl. raha, küte, walgustus, 1/8 desj. põllu- 1 2/3 desj. heinamaad. 6899
Wallawanem H. Andresson..
Kirjutaja allkiri.

Rakwere wallawalitsus annab sellega teada, et 30. septembil s. a. kell 12 lõunal Rakwere wallamajas Rakwere walla, Karitsa kooli peale asetäitja
kooliõpetajanna
ja Kloodi kooli peale asetäitja
kooliõpetaja
wallimised
on. Palk mõlematele peale prii korteri, küte ja walgustuse 30 rubla kuus õpeaja ette. Kutseõiguslised kandidaadid saatku omad tunnistused wallawalitsusele, ehk ilmugu isiklikult wallimisele. 6890
Wallawanem J. Olli.
Kirjutaja M. Pirsko.

Tarwitatakse ümmargust
raudkiwa.
Küsida Miini sadamast, (Hundimäe nukas. Töödejuhataja.

Mitmesugused mööblid,
majaasjad, uued ja õmblusmasin on müüa, Raua uul. 27, k. 2. 6891

Gümnasiumi wanema klassi
õpilase palitu ja poolpalitu
on müüa. W. Arewsewi uul. nr. 11-a, krt. 7. 6888

Häid wärskeid
praak-kilu,
piprasilku ja häid Soome silku soowitab **W. Reinthal,** Tatari uul. nr. 2. Sealsamas silku ja heeringad suurel ja wäiksel mõõdul.

Üleskutse.

Keiser Peeter Suure merekindluse sõjameeste perekondade ja haawatud sõjameeste eest hoolitsew komitee palub kõiki Tallinna elanikka, kes sõjawäljale Onega, Belomorski ja Dwinski polgu sõjameestele sooje riideid ja kingitusi tahawad saata, neid saadetusi Tallinnas Mere klubis (Морское собраніе) ehk komitee korteris (Pikal uulitsal nr. 4) ära anda, kust neid asju siis tegewasse wäkke edasi saadetakse. Asjade ärasaatmine on 15. oktobril. Soojad asjad ja kingitused wõiwad olla järgmised: särgid, aluspüksid, sokid, kindad ja jalarätikud (nartsud). Thee, suhkur, paberossid, tubakas, shokolad, seep, pliiatsid, lahtised postkaartid, pesuharjad, käterätikud ja taskurätikud.

Wõetakse asju ja kingitusi ka üksikute asjadena wastu.

Komitee eesistujanna **G. L. Gerassimowa.**
Komitee kassahoidja, I. rangi kapten **W. Dmitriew II.**

Annetused sõja puhul.

Tallinna linnaameti kätte on annetanud tegewasse wäkke kutsutud tagawara ja maakaitsewäeliste perekondade heaks:

W. Austeri kaudu: L. Auster 1. r., B. Wodge 1 r., J. Pirn 1 r., A. Eglon 1 r., H. Tenne 1 r., E. Auster 1 r., F. Robemann 3 r., O Kleinhof 3 r., S. Auster 3 r., von Baggo 5 r. W. Auster 1 r., R. Auster 1 r., H. Auster 1 r., A. Ovius 1 r., M. Drögemüller 1 r., K Jürgens 1 r., E. Trampebach 1 r, Wilken 1 r., A. Aller 1 r., A. Best 50 k. — Mikkose kaudu: A. Mikkas 2 r., W. Maksim 12 r., F. Seiboth 1 r., H. Rant 1 r. M. Lintsbach 1 r., Tentsu 20 k., M. Hermann 1 r., E. R. 1 r., A Luup 5 arsf. riiet, Traubenberg 1 r., Reichmanni aiaäri 2 r., H. Miherbaum 6 paari sukki, par. J. Rausch von Traubenberg 3 r., paruness M. Stackelberg 1 r, K. Hübbe 2 r., Offenberg 1 r., paruness Ükküll 1 r., paruness S. Stakelberg 1 r., M. Koch 2 r., E. Kima 1 r., B. Sifart 1 r., P. P. 25 k., Jakobi 1 r., Wesiar 40 k., E. Wilkmann 1 r., L. Lipson 1 r., R. Jakobson 1 r.. Glauban 2 r., B. Armsen 1 r., L. Saarmann 3 r., J. A. Tshastowa 1 r. A. Boustedt 50 k., Knüpfer 1 r., K. Rennenkampf 1 r., H Wentsel 1 r., A. Tomion 2 r., A. von Hoven 1 r., U. von Mickwitz 1 r., Pahlen 1 r., paruness Taube 1 r., F. von Mehrenschildt 1 r., par. Maydel 50 k. E. Weiss 1 r., J. Höppener 3 r., L. Bart 1 r., O. Lange 1 r., J. Peterson 50 r, Rosenberg 55 k, Ustalo 50 k., K. von Kreutzer 1 r. — Tsõgankowi kaudu: Majakate juhatuse käsitöölistelt, arwepidajalt, abimeistrilt ja meistrilt 13 r. 10 k. — Pr. Poska kaudu: A. T — 12 laste põlle ja 2 bluuse materjal., Tundmata — pruugitud pesu ja pesu riiet., Sundelewitsh 20 paari kalossa. Jürgenson 17 paari saapaid. Piek 8 baslikku, 22 mütsi, 13 paari kindaid, 4 rätikut. F. Treublut 10 r., W. Steinbach 10 r., Tundmata 2 r., Feldbuhn mitm. riided, 3 palitut, 3 willust jakki, 15 paari sukki, 15 paari kindaid. Jürgens 6-rublane ülikond, 2 kleiti, 2 särki, 1 põll. Mirme laste pesu ja riided. Rutkowski bluused ja riided. Kert 2 tosinat taldrekuid, 3 teekannu. 2 piima kruusi, 3 lühtrit, 1 waagen, 2 sinepitoosi, 1 sousti kann ja 1 kauss., Sternberg pesu, riided, saapad., Ed. Kangur 3 r. — hra. Bötge kaudu: hra R. Weiss 5 r., hra R. Grünberg r., Suur Gilde 100 r. — Linna kassa kaudu: Korteri komisjoni teenijad 2 r. 50 k., Eug. Henning 1 r., J. Elmann 14 k., hra Smetanin 1 r 25 k., hra H. Treier 1 r., hra Munt 60 k., A Luksepp 2 rbl., J. Preimann 1 rbl., hra Luu 1 rbl, Heinrich Mikker 1 rbl. 75 kop — Krjukowi kaudu: Kraut 1 r., A. Büttner 1 rbl, Wilmann 1 rbl., Baumann 1 rbl., H. Timel 1 rbl., Wahartal 1 r., Woronowitsh 1 r., H. Leibig 1 r. Hamburg 1 r, Tilkmann 1 r. A. Nikalski 1 r., Ambel 1 r., Puhk 1 r., Kegel 1 r., A. Menni 1 r., Treumund 1 r., Leonow 1 r, Habel 1 r., Surasew 1 r., Lewin 1 r., Suworow 1 r., Annus 1 r., Stanemitsch 1 r., Tscherebnitshenko 1 r, Maatepp 3 r., Undt 1 r, A. Büttner 4 r., Skorohodow 8 r., N. Monakow 1 r., W. Ekart 1 r. — Spiridisi kaudu: N. Jermakow 1 r., F. Wilde 1 r., A. Lutz 1 r., A. Breiberg 50 k, A. Smoljak 50 k., J. Tietz 3 r., E. Pelberg 1 r. 50 k., — Pr. Wentselt kaudu: T Monop 2 r., 50 k., A. Silberhand 2 r., W. Schneider 1 r., A. Aller 1 r., J Lindemann 1 r., M. Silberhand 1 r., F. von Klod 1 r., N. N. 1 r. 50 k., J. Wutorina 50 k., — Kopsi kaudu: J Glauban 1 r., J. Kopf 1 r., M. Kopf 1 rbl., K. Kopf. 1 rbl., K. Kopf 1 rbl., E. Kopf 1 rbl. E. Kopf 1 rbl., H. Kopf 1 rbl., H. Kopf 1 rbl., — Luiga kaudu: H. Rämet 5 paari saapaid, H. Rämet 2 r. Punase Risti heaks, Palasük 1 r., Eestlane 1 r. — Linnaameti kantselei kaudu: N. N pesu ja üks paar wilt saapaid A. Silasew 15 r., K Berg 1 r., Tallinna Issandamuutmise kiriku eestseisus 100 r. — Pr. Dubnikowi kaudu: pr. Dubnikowa 1 r., A Tammerik 20 k., F. Hirsch 5 k., Wõldsaar 20 k., Külbermann 2 paari sukki ja tükk lõuendit, J. Kallo 50 k., J. Ostrad 1 r., Rutsmann 50 k, Bruhn 80 k., Maker 3 arsf. riiet, F Lorentson 1 r., M. Lormann 50 k., Heinrikson 3 r., N. N 2 r., Butsch 50 kop, M. Küti 20 k., Laid 20 k., F. Pichel 1 r., A. Drobkow 1 r., F. Mihailjuk 50 k., Strõgow 50 k, P. Pitzelgas 1 r., N N. Morotscheikin 1 r., N. N. 10 k., A. Piljew 1 r. ja 5 küünart riiet., L. Dering 50 k., M. Akkermann 50 k., M. Klemm 25 kop., A. Palberg 50 kop. — K. Jürgensoni kaudu: L. Zimstward 5. r., — N. N. Barsowi kaudu: A. S. 1 r., W. J. Potapow 5 r. ja N. N. Barsow 5 r.

Endise hinnaga
kui tagawara ulatab willast kleidiriiet (igas wärwis) koolipolsite, kalewit, pesuriiet, suuri rätikuid, woodiktekisid, sulepatju, trikoo särkisid, willaseid särkisid, willaseid sallisid ja rätikuid, Soome flanelletti, woodri bluusi jne. soowitab ainuke pea adu
Soome riidekauplus, „Estonia" teatri majas nr. 13.

FELSBERG & TETERMANNI TRÜKIKODA
RAAMATUTRÜKK
REKLAMETRÜKK
WÄRWITRÜKK
NOODITRÜKK
UUEM, MOODSAM JA WALMISTUSEWÕIMULISEM TRÜKIKODA TALLINNAS. — KONTOR: BROKUSMÄEL NR. 1, TELEFON 490

Päewapiltnik WANNAS Niguliste uul. 2
London, 1913. kuld auraha — kuld rist.
Endine Keisrikoja päewapiltnikkude abiline.
Italia, 1913. kuld auraha — kuld rist.
Walmistab kõiksugu päewapilditöösid.
Suurendused kõigis suurustes, töö korralik. Wäljas grupeb kuni 500 inimeseni. Aparad 50×60.
Tööaeg pühapäewadel kella 10—4 p. l., äripäewadel kella 9—7 õht.
WANNAS Niguliste uul. № 2. WANNAS
Üleswõtted päewal ja õhtul kunstwalgusel.
5664

Soowitan odawalt
katusepappi ja plekki, naelu igat sorti, prae-ahjusid, laua kaalusid ja kaalupommisid, gaasitorusid musti ja tsingitud, tinatorusid, jne.
G. Hüpleri
raua, terase- ja wärwikpl.
Suure Tartu maant. nr. 43. Telefon 320. 6812

J. BERKOWITSCH
Soome walmisriiete magasin
Kõige parem walmisriiete ostukoht
Tallinnas,
SUURE KARJA UULITSAL NR. 19
(Uue Eesti pangamaja kõrwal)

Tegelikku loomaarsti Treumanni
Loomade arstimise õpetus
on selleläbi kõige tarbekohasem, et seal rohtude ja haiguste nimed ka Ladina keeles on üles antud, mis rohu ostmisel eksimist hoiab, kuna mitmel häbal wõiwad ühesarnased tundemärgid olla. Raamatu hind 30 kop. Ploompuu kaupl. Tallinnas.

Annetused sõja puhul

Kohaliku Punase Risti heaks on annetanud:
Paul Winter 27 paari sokkisid, 6 käterätikut, 3 lina ja 3 soojad aluspüksid; Woldemar Oldekop mitmesuguseid raamatuid; Nikolai gümnasiumi direktor Adolf Jäsche 6 waipa, 6 lina ja 6 käterätikut; Natalie Malsch gummi madrats keewa wee jaoks; Mayeri wabriku töölistelt 25 rbl. 70 kop; Maria Platsilt 5 rbl. ja Karolina Platsilt 5 rbl.

F. STEMPEL TALLINNAS
Pikal uulitsal nr. 15, kõnetraat nr. 143. 6589
Uue Helsingi raudwoodite wabr. ladu
Raud, waskja nikeldatud woodid, laste-, teenijate-, sõjawälja- ja laatsareti-woodid. Madrasid padjad, tekid, woodilinad ja padjapüürid. Põranda waibad, eesriided, linased ukse-eesriided ja laudlinad.

Wabriku restisid
müüakse odawalt **Tallinna manufaktur kaupluses,**
Wäiksel Karja uulitsal nr. 12.

Ilmusid:
Lääne-Europa. Kirjeldus loodusest, rahwastest, riikidest 45 ettelugemises, üle 100 pildi ja kaartiga. I. jagu. Hind 80 kop. „Hariduse" kirjastus.
Tulus tähtraamat 1915. Lisa kohtupalati otsuse järele arestist wabastatud. Kaasas kolmewärwiline Europa kaart. Hind 2? kop., ilma kaartita 10 kop.
Kaupleja nagu ta olema peab. Käsiraamat igale kaupmehele. Ka b.-teaduse prof. Ketschedshi järele. Hind 40 kop.
Kummitööd. Kudas kalossa ja muid kummi asju parandada. Hind 15 kop.
Mida, kudas ja millal süüa. Toitmise reformi Ees.. Martna. Hind 30 kop.
„Tulu" ladu Tallinnas.

J. Felsbergi ja A. Tetermanni trükk, Tallinnas.